

10
den

I

5

CVo 35

Zum Wohlwille der Königl. Hochschule
München in der Hauptstadt.

12 14.

DISSERTATIO
DE
BESTIARIIS
INTER
ANTIQUIORES CHRISTIANOS

QVAM
PRAESIDE
IO. GEORGIO WALCHIO
THEOL. D. ET P. P. ORD. SERENISSIMOR. SAX. DVC. AC MARG.
GRAVII BRANDENBURG. ONOLDIN. A CONSILIIIS ECCLE-
SIAS. ET CONSISTOR. CIVIVM IN HAC ACAD. MEINVNG.
ET ONOLD. INSPECTORE
PATRONO PRAECEPTORE AC HOSPITE SVMMA PIETATE COLENDO

D. XII. FEBR. M DCC XXXVI.
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBICIT
AVCTOR

CHRIST. NIC. KOCH

BVXOV. ALSATVS.
SACRAR. LITTERAR. CVLTOR.

IENAE LITTERIS IO. FRIDERICI RITTERI

DISSERTATIO
DE
BESTIARIIS INTER ANTIQVIO-
RES CHRISTIANOS.

Σ Τ Ν Ο Ψ Ι Σ.

ARGUMENTVM commentationis
huius breuiter indicatur §. I.
Ac primum exponitur generatim de
bestiariis apud gentes supersticiosas:
eorum origine §. II.
Variis nominibus grecis ac latinis
§. III. IV. V.
Diversis generibus, quum alii cum be-
stiiis pugnarent: alii vero illis obii-
cerentur §. VI.
Deinde speciatim de bestiariis inter
veteres christianos, ubi monstratur,
nullum eorum exemplum in scriptu-
ra sacra commemorari et pugnam
Pauli cum bestiis figurate intelli-
gendam esse §. VII. - X.
Ex monumentis tamen ecclesiasticis illi
perconsentur, qui inter antiquio-
res christianos bestiis sunt traditi,
eo ordine, ut enarrentur causae,
propter quas homines christiane

professionis facti fuerint bestiarii
§. XI. - XVI.
Ipsae bestiae, quibus sint obiecti §. XVII.
XVIII.
Tempora, quando supplicio hoc sint
adfecti §. XIX. XX.
Varii modi, christianos bestiis ad pre-
dam proponendi §. XXI. - XXIV.
Quibus omnibus expositis, laudatur
cum christianorum singularis forti-
tudo in supplicii his perferendis;
tum eximia dei providentia, quae
bestiarum ferociam et impetus in-
terdum compressit, §. XXV. XXVI.
Simul autem ostenditur, providentiam
hanc ad animos gentis superstitione
mitigandos nihil valuisse, quum chri-
stianos, in quos fere impetus face-
re nolerunt, aliis adfectis suppli-
ciiis: immo in ossa eorum saevit
§. XXVII.

A

ACER-

* * *

ACERBVM illud odium, quod imperatores romani contra sanctiorem cœtum, vix a feruatore nostro eiusque legatis constitutum, animo conceperunt, istos ad id adduxit, vt contra christianæ doctrinæ veritatisque confesores vehementissime sauirent. Id quod ne sine omni specie fieret, se nihil ad hanc rem aptius excogitare posse, crediderunt, quam si acerrimas contra illos pios atque innocentes homines calumnias proferrent et ex iis occasionem caperent, maximæ suæ iræ atque acerbitalis virus effundendi omniumque malorum, quæ ipsis iusto dei iudicio eueniebant, culpam in christianos transferendi. Omnia hæc æui illius scriptores, præsertim apologetici, tradunt gentiumque supersticiosarum adclamationes, * ac præter has, priscorum monumentorum inscriptiones ** confirmant. Ipsa cruciatuum genera, quibus christianam religionem euertere, homines, verorum sacrorum expertes, conati sunt, non est, quod perenseamus, quia hoc non solum a nobis pro-

* de adclamationibus his infra exponamus.

** IAN. GRUTERS *inscrip.*
p. CCXXXVIII. *num.* 9. hanc recenset inscriptionem:

NERONICL. CATS.
AVG. PONT. MAX.
OB. PROVINC. LATRONIE
ET. HIS. QVI. NOVAM.
GENERI. HVM. SVPER-
STITION. INCVLCA.
PVAGATA.

p. CCLXXX. *num.* 3.

DIOCLETIANVS. IOVIVS. ET.
MAXIMILIAN. HERCVLEVS.
CAES. AVGG.
AMPLIFICATO. PER. ORIEN-
TEM. ET. OCCIDENTEM.
IMP. ROM.
ET.
NOMINE. CHRISTIANORVM
DELETO. QVI. REMPE. EVER-
TEBANT.

Proposita scriptio alienum est; verum etiam multi eruditissimi viri in eo operam suam collocarunt, vt argumento huic explanando solide satisfacerent, ANTONIVS GALLONIVS * videlicet, CASPAR SAGITTARIVS, ** CHRISTIANVS KORTHOLTVS, *** IO. MEISNERVS. * aliique, quorum scripta a venerando PRAESIDE ** commemorata sunt. Iam animus est, tantum de bestiariis inter antiquiores christianos; siue de iis, qui doctrinae christianae causa bestiis obiecti fuerunt, exponere ac documenta de illis, in veterum scriptorum libris conseruata, enarrare.

§. II.

Ordinis ratio iubet nos, primum supplicii, quo antiquiores christi confesores ita adfecti sunt, vt bestiis traderentur, originem; siue potius occasionem explicare. Exhibuisse illam ludorum genus, apud gentes, cultui plurium deorum addictas, vsitatum, quo damnati belluis obiciebantur, dubitatione caret. Quod Romani eiusmodi spectacula primi instituerint, TERTVL- LIANVS *** existimare videtur, quando dicit: *olim, quoniam animas defunctorum humano sanguine propitiari,*

A 2

credi-

* de martyrum cruciatibus, qui liber editus est primum italice Rom. MDXCI. 4. deinde latine Romae MDXCIV. 4. Colon. MDCLII. 8. item Antwerpiae MDCLXVIII. 12.

** de martyrum cruciatibus, ann. MDCLXXIII. et libro de natalitiis martyrum ann. MDCLXXVIII.

*** de persecutionibus ecclesiae primitiuae sub imperatoribus ethnicis, qui liber prodit ann. MDCLX. et

auctior ann. MDCLXXXIX.

* *dissert. de persecutionibus et martyribus christianorum veterum* MDCLXX.

** *proleg. hist. eccles. nov. test. §. XXXI. p. 91. sqq.* Plures eiusmodi scriptores percentet quoque IO. ALB. FABRICIVS in *salutari luce euangelii cap. VII. p. 133. sqq.*

*** de *spectaculis cap. XII. p. 95. sqq. oper.*

ereditum erat, captiuos; vel mali status seruos mercati in
 exsequiis immolabant, ac quibusdam interiectis, addit: sed
 paulatim prouecti ad tantam gratiam, ad quantam et cru-
 delitatem, quia ferarum voluptati satis non fiebat, nisi et
 feris humana corpora dissiparentur. Sed a græcis, præ-
 fertim ab Atheniensibus, horum spectaculorum origi-
 nem repetendam esse, alii scriptores nos docent. Præ-
 ter reliquos, testis est CASSIODORVS: * hunc ludum,
 inquit, crudelem, sanguinariam voluptatem, religionem im-
 piam, humanam, vt ita dixerim, feritatem Athenienses pri-
 mum ad ciuitatis suæ perduxere culturam, iustitia permitten-
 te diuina, huicque merito adiungitur LVCIANVS, **
 quum apud illum hæc legenda sunt: παραλαβὼν γὰρ με,
 ὡς ἐπὶ τερπνόν τι, καὶ παραδόξον θέαμα τῶν Ἰδηνικῶν ἀγέε
 εἰς τὸ θέατρον καὶ καθίσαντες ἐρωῶμεν τὸ μὲν πρῶτον θηρία
 κατακοντιζόμενα, καὶ ὑπὸ κυνῶν διακόμενα, καὶ ἐπ' ἀνθρώπους
 δεδεδυμένους ἀφιέμενα, κακὸς γὰρ τις, ὡς εἰπάμεν, etenim me
 assumtum duxit in theatrum, tamquam ad iucundum aliquod
 et nouum græcorum spectaculum. Ergo ubi confidissimus,
 spectabamus primum quidem feras, iaculis confixas et a cani-
 bus agitatas, et in homines victos emissas, nocentes quos-
 piam, vt coniciebamus. A græcis sine dubio spectacula
 hæc Romam sunt translata ac præcipue imperatorum
 temporibus in vsu fuerunt, quemadmodum ex iis
 scriptoribus, qui in eorum vitis describendis studia sua
 collocarunt, patet. SVETONIVS *** de Caligula hæc
 reliquit scripta: multos honesti ordinis, deformatos prius
 stigmatum notis, ad metalla; aut viarum munitiones; aut
 ad bestias condemnauit; de Tiberio Claudio autem re-
 fert,

* libr. vi. variar. tom. i. oper. p. 88.

** in toxar. tom. ii. oper. p. 72.

*** in vita eius cap. xxxvii.

fert, * quod in maiore fraude conuictos, legitimam pœnam supergressus, ad bestias condemnauerit, ac de eodem dicit: ** bestiariis meridianisque adeo delectabatur, vt etiam prima luce ad spectaculum descenderet. Idem de imperatore hoc etiam DIO *** ita memorat: τὰ τε γὰρ ἀλλὰ καὶ τὸς διὰ μέγας τῆς θεας παρὰ τὸν τῶ ἀείψαι καιρὸν κατανοπομένους ἦδιστα ἐθεώρει, præter cetera libenter spectabat sub prandii tempus eos, qui in medio theatro dilaniabantur.

Quos SVETONIVS bestiarios adpellat, eos DIO κατανοπομένους, discerpandos vocat atque illos intelligit, qui bestiis obiiciebantur, eo consilio, vt ab iis discerpti extinguerentur. Apud A. GELLIVM * tradit Appion, qui *Plistonices* nomen habuit, se Romæ fuisse spectatorem pugnae, cum multis ferocibus bestiis instituta, ac præter alios, adductum esse feruum viri consularis, vt in certamen cum illis veniret, cuiusmodi plura testimonia VOPISCVS, IVLIVS CAPITOLINVS, LAMPRIDIVS ac reliqui scriptores exhibent. Ex recentioribus argumentum hoc persequuti sunt: ONVPHRIVS PANVINIVS, ** IVLIVS CAESAR BULENGERVS *** atque alii, postea excitandi.

§. III.

Qui cum bestiis depugnabant in circo atque in amphitheatre; vel illis obiiciebantur, *bestiarii* adpellati

A 3

* vit. Claudii cap. xiv.

** ib. cap. xxxiv.

*** libr. lx. p. 774.

libr. v. noct. Articar. cap. 14.

** libris de ludis circensibus, qui 10. ARGOLI adnotationibus illustrati, non solum separatim prodierunt; sed etiam in GRAEVII the-

saur. antiquit. romanar. tom. ix. p. r. translati sunt.

*** qui singulari libro commentatus est de circo romano ludisque circensibus et alio de venatione circi et amphitheatri. Vterque itidem extat GRAEVII thesaur. antiquit. romanar. tom. ix. p. 577. et 749.

lati sunt. Nomen hoc et in profanis et in ecclesiasticis scriptorum monumentis occurrit. In illis perspicua habemus testimonia. CICERO * dicit: *an erit hec optio et potestas tua, et quum Clodianas operas et facinerosorum hominum et perditorum manum videris, Milonem dicas, id quod in concione dixisti, gladiatoribus et bestiariis obsedisse rempublicam; alio loco: ** præclara ædilitas: vnus leo: ducenti bestiarum, ac de Catone: *** ille vindex gladiatorum et bestiariorum emerat de Cosconio et Pomponio bestiarios; nec sine his armatis vnquam in publico fuerat.* SENECA * meminit ludi bestiariorum, et alibi ** hæc habet: *leonem in amphitheatro spectauimus, qui vnum e bestiariis agnitum, quum quondam eius fuisset magister, protexit ab impetu bestiarum; quomodo autem SVETONIVS retulerit, imperatorem Claudium bestiariis delectatum fuisse, paulo ante obseruauimus. Eamdem vocem auctoritate veterum auctorum christianorum præditam esse, ex his TERTVLLIANI *** verbis patet: *in illa religiosissima vrbe Aeneadarum piorum est iupiter quidam, quem ludis suis humano proluunt sanguine. Sed bestiarum, inquit, quo et hoc illius spectat effatum: * non in publico liberalibus discumbo, quod bestiariis supremam, cœnam videlicet; siue vt alii legunt; *suprema cœnantibus mos est.* Qui cum bestiis pugnarunt, ii dicuntur etiam a latinis scriptoribus: *confectores ferarum, ** arenarii, quum in arena, id***

* oration. in Vatinius cap. xvii.

** orat. pro P. Sextio cap. lxiv.

*** libr. ii. epist. 6. ad Quintum fratrem.

* epistol. lxx.

** libr. ii. de benefic. cap. 19.

*** apologetic. cap. ix.

* *ibid.* cap. xlii.

** vid. SVETONIVM Augusti. cap. xliii. et Neron. cap. xii. HENRICVS tamen VALESIVS obseruat, confectores ferarum confundi cum bestia.

id est, amphitheatro, aduersus bestias decertarent * et quemadmodum nonnulli putant, *contiffices*, qui conto; siue hasta longiore pugnent ac feras interficiant, quamuis vox hæc nullo, ad probandum vsus idoneo, testimonio nitatur.

§. IV.

III, quibus latinum *bestiariorum* nomen datum est, a Græcis *θηρισμαχοι* adpellantur, ita vt vox hæc et agendi et patiendi habeat significationem; nec solum de iis; qui cum bestiis certamen inierunt; sed etiam de damnatis ad feritatem atque immanitatem belluarum vsurpatur. Ad hoc tamen nomen de illis, qui cum feris pugnarunt, aliud idque *παραβόλων* accessit, quod denotat homines maxime audaces, temerarios et ad quæuis pericula subeunda paratos. SOCRATES ** quum de Theodosio exponit, inter alia et hæc refert: *κονήγια δέποτε ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐπιτελεόντος αὐτοῦ, ὁ δῆμος κατεβόα, δειῶ θηρίῳ ἐνα τῶν ἰοφυῶν παραβόλων μάχεσθαι, quum aliquando venationis spectaculum in amphitheatro præberet Constantinopoli, populus vociferari cepit: cum fera bestia audax quidam bestiarius pugnet. Idem habet CASSIODORVS *** ac dicit: dum aliquo tempore ipse in amphitheatro Constantinopoleos exspectaret, cepit clamare populus: crudeli bestie artifex parabolus pugnet.*

Vti

bestiaris, quoniam illi non pugnaverint cum bestiis; sed ad conficiendas feras adhibiti sint, vbi stragem populo minarentur, etiam adpellati lancearii, adnotat in libr. iv. Eusebii hist. eccles. cap. 15. p. 72.
* apud SYMMACHVM libr. v.

epist. 39. adde IVST. LIPSIVM libr. de amphitheatro cap. III. tom. III. oper. p. 1004.

** libr. VII. hist. eccles. cap. 22.

*** libr. XI. hist. eccles. tripart. cap. 17. conf. NICEPHORVM libr. XIV. hist. eccles. cap. 3.

3
 Vti autem dicti sunt *paraboli*; ita quoque *parabolarii* ac *parabolani*, quam in rem præ aliis testatur IULIVS FIRMICVS: * *nati*, inquit, *sub sidere caniculae erunt venatores, arenarii, parabolarii et qui sub conspectu populi in caueis cum feris pugnent.* Quum gentes superstitiosæ nomen hoc antiquioribus christi confessoribus ludibrii et contentionis causa imponerent, tantum abfuit, ut hi abhorrerent a nomine hoc, ut ipsi nonnunquam id sibi darent atque ita testificarentur, quod gloriosam sibi sit, pro christi causa feritati bestiarum exponi. In *actis* Abdonis et Sennes martyrum narratur, quod illi tempore Valeriani in amphitheatrum introducti fuerint, ut ibi a bestiis discerperentur, seque tamquam *audacissimos parabolanos* exhibuerint. Eam quoque ob causam veteres christiani *desperati* vocati sunt; quam tamen adpellandi rationem esse contumeliosam et maiori iure ad aduersarios eorum pertinere, non sine ratione iudicabant. Constat hoc testimoniis, satis ad probationem idoneis. LACTANTIUS ** dicit: *qui magni estimauerint fidem cultoresque se dei non abnegauerint; in eos vero totis carnificinae suae viribus, veluti sanguinem sitiant, incumbunt et desperatos vocant, quia corpori suo minime parcunt, quasi quidquam desperatius esse possit; quam torquere ac dilaniare eum, quem scias esse innocentem.* TERTULLIANVS *** scribit: *desperati et perditii existimamur*, id quod et hæc paganorum hominum conuicia in christianos apud MINVCIVM FELICEM * confirmant:

* *libr. viii. matthes.*

** *libr. v. institut. diuinar. cap. 9.*

§. 12.

*** *apologetic. cap. x.*

* *Octau. cap. viii. conf. que eius interpretes WOWERVS, ELMENHORSTIVS, HERALDVVS obseruarunt.*

mant: quid? homines, bomines, inquam, deploratæ, illicitæ ac desperatæ factionis grassari in deos, non ingemiscendum est? Plura de parabolis ediserunt: IULIVS CAESAR BYLENGERVS, * ADRIANVS TVRNEBVS, ** CLAVDIVS SALMASIVS, *** GER. IO. VOSSIVS, * HENRICVS VALESIVS, ** SAMVEL PITISCVS, *** SIGISMVNDVS HAVERCAMPVS * atque alii. **

§. V.

Quum amphitheatrum, vbi pugna cum bestiis instituebatur, græce diceretur κνηγιον & κνηγέσιον, a loco hoc bestiarum vocati sunt: κνηγοί, quod CAROLVS DV FRESNE *** testimonio confirmat. Sunt, qui vocem: ἐπιθανάτος, siue ἐπιθανάτιος addunt atque arbitrantur, illam cum latinorum nomine *bestiarum* conuenire. Vfus ista est Paullus, quando de se atque aliis legatis seruatoris dicit: δοκῶ γὰρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τῶς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανάτους, I *Corinth.* IV, 9. Generatim vox hæc significat hominem *morti vicinum*. SVIDAS, * explicat eam per *προσδοκίμων τῆ ἀποθανεῖν*, non-

* de venation. circ. cap. xxxi. in GRAEVII *thesaur. antiquit. romanar.* tom. IX. p. 811.

** libr. XIII. *aduersar.* cap. 23. p. 404.

*** de modo *vsurarum* cap. v. p. 197. 199. et not. ad Trebellii *Pollionis Gallienos* cap. XII. p. 216.

* *etymolog.* voc. *parabola* p. 428.

** *adnotation.* in libr. VII. *Socratis bistor. eccles.* cap. 22. p. 88.

*** *lexic. antiquitat. romanar.* tom. III. p. 30.

* not. ad *Tertulliani apolog.* cap.

XLII. p. 360.

** add. IO. CASP. SVICERVM *thesaur. eccles.* tom. II. p. 565. IOSEPH. BINGHAMVM *origin. siue antiquitat. eccles.* libr. I. cap. 2. §. 9. vol. I. p. 24. et IAC. GOTHOFREDVM *comment. in codic. Theodosian. de episcop. leg.* XLII. tom. VI. part. I. p. 92. edit. RITTERI. Alia erat ratio illorum parabolatorum, quibus traditum erat munus, ægrotorum curam gerendi.

*** *glossar. medicæ et infim. græcitatæ* p. 764

* *lexic. tom. I. p. 808. ed. KVSTERI.*

nonnulli tamen istam referunt ad græcorum et romanorum consuetudinem, qua ἑσθηδωτῆριοι, siue morti destinati, bestiis obiecti sunt, ac putant, Paullum certum mortis genus, supplicium videlicet ad bestias damnatorum, indicare. Ita inter veteres TERTULLIANVS * vocem hanc interpretatus est ac latine vertit: *bestiarios*, quem inter recentiores sequuntur atque explicationem hanc adprobant; vel ab ea non alieni sunt: HVGGO GROTIVS, ** DANIEL HEINSIUS, *** IAC. ELSNERVS, * IO. CHRISTOPH. WOLFIUS. ** Nec contemnenda est hæc sententia. Apostolus enim dicit: *deus nos ἀπέδειξεν*, quæ vox latine merito redditur: *edidit*, ac pro hac significandi vi convenientiam quandam habet cum ritu bestiariorum; quando autem statim subiicit: *ὅτι θεάτρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις*, nam *spectaculum facti sumus mundo et hominibus et angelis*, omnino spectacula eiusmodi exhibebant, qui olim in theatrum producti, supplicii causa cum bestiis depugnabant. Similiter legati diuini dicuntur θεατικόμενοι, ebr. x, 33. vbi IO. MICH. DILHERRVS *** concinne obseruat: *θεατικὸν οὐκ ἔστιν ἄλλοδῶν*; *quam spectaculi vice exhiberi, ut olim plectendi nocentes producebantur in theatrum, vel cum leone; vel cum orso depugnaturi; vel captiui in triumpho circumducebantur et in carcerem, mox strangulandi, abripiebantur.*

§. VI.

* de pudicitia cap. xiv. p. 731. oper. tom. II. p. 87.
 ** adnotat. in 1 Corinth. IV, 9. ** curis philolog. et critic. in 1 Corinth. IV, 9. p. 357.
 *** exercitat. sacr. p. 377. *** libr. II. elect. cap. 25. p. 242.
 * obseruat. sacr. in nov. fœd. libros et dissertation. academ. tom. I. p. 265.

§. VI.

Non eadem omnium bestiariorum ratio fuit. Duo præcipue illorum erant genera: alterum eorum, qui cum bestiis pugnarunt atque armis instructi, in arenam prodierunt; alterum vero istorum, qui feris obiecti, protinus dilacerati sunt. Illi, qui cum bestiis depugnabant, itidem erant diuersi. In certamen enim hoc venerunt vel ex aliorum; vel ex propria voluntate. Illi per mandata ad eiusmodi pugnam se contulerunt, quum vel a magistratu ad istam essent damnati; vel, postquam in seruitute adhuc fuerant, a dominis suis iuberentur, cum bestiis dimicare. Qui propria voluntate impulsæ, amphitheatra adibant ac sponte sua bestiariis se adiungebant, ad tam periculosam et temerariam dimicationem commouebantur vel per gloriæ atque honoris studia; vel per pecuniæ cupiditatem. De diuersis his bestiariorum generibus documenta antiquitatis, antea enarrata, testantur, quibus addenda sunt, a CYRILLO Hierosolymitano * ita tradita: μήτε τῶς ἐν κυνηγίοις ἑαυτῶς θηρίοις ἐκδιδόντας, ἵνα τὴν ἀθλίαν κολακίῳσσι γαστέρα, ἢ, ἵνα κοιλίαν τροφῆς θεραπεύσωσιν, αὐτοὶ γαστρός ἐπιθασσῶν ἀληθῶς τροφή γίνονται θηρίων, neque vero et illos admireris, qui dummodo ventri suo obsequantur, efferatis bestiis se ipsos exponunt, atque ii plerumque, quum adeo ventrem tuis curare student, ipsi contra ventris ferarum esca sunt. Spectant hæc præcipue ad eos bestiarios, qui, mercede conducti, certamen cum bestiis in se suscipiebant atque ex isto victum; siue ad ventrem alendum necessaria quærebant; summæ au-

B 2

tem

* cateches. mystagog. l. p. 280. edit. MILLES.

tem dementiæ ac turpitudinis edebant documenta. Quid enim ab hominis indole ac natura magis alienum est; quam ad mortem se vendere. MANILIVS * dicit:

*Nunc hominum: nunc bella gerunt violenta ferarum:
Nunc caput in mortem vendunt et fumus arena.*

IVLIVS FIRMICVS: ** *qui se ob aliene gratiæ voluntatem mundinati, sanguinis iactura ad mortis spectaculum vendunt.* De bestiariis ipsis apud veteres gentes, verorum sacrorum expertes, præsertim romanos, pluribus exponunt: ONVPHRIVS PANVINIVS, *** IVLIVS CAESAR BULENGERVS, * LAEVIVS TORRENTIVS, ** ANDREAS TIRAQUELLVS, *** LAVRENTIVS PIGNORIVS, * PETR. FABER, ** HENRICVS KIPPINGIVS, *** THOMAS MILLES, * SAMVEL PITISCVS. **

§. VII.

Iam enarrata spectant præsertim ad bestiarios, qui plura numina coluerunt: speciatim ad eorum originem:

- * *libr. IV. astronom. v. 224. sq.*
 ** *libr. VIII. mathes. cap. 13.*
 *** *libr. II. de ludis circensibus cap. 4. apud IO. GEORG. GRAEVIVM tom. IX. thesaur. antiquitat. romanar. p. 413. adde quæ IO. ARGOLVS ad hunc locum observavit.*
 * *de venatione circi cap. XXX. sqq. iridem apud GRAEVIVM dicto loco p. 809.*
 ** *commentar. in Suetonii Claudium cap. XXXIV. p. 269.*
 *** *not. ad Alexandri ab Alexan-*
- dro libr. III. genial. dier. cap. 5. tom. I. p. 537.*
 * *de feruis p. 35.*
 ** *libr. I. semestr. cap. 6. p. 38.*
 *** *libr. II. antiquitat. romanar. cap. 6. §. 10. p. 382.*
 * *not. ad Cyrilli cateches. mystagog. I. p. 280.*
 ** *lexic. antiquit. romanar. tom. I. p. 273. et not. ad Suetonii Claudium cap. XXXIV. p. 707. adde IAGOB. LYDIVM agonist. sacr. p. 75.*

ginem: diuersa nomina æque ac genera, quæ merito præfati sumus, quoniam sine illis commentationis huius argumentum nec adcurate; nec dilucide satis explanari potest; iis autem expositis, nunc ad ipsos bestiarios inter veteres christianos percensendos operam nostram adhibemus. Isti non pugnarunt cum bestiis; sed his obiecti fuerunt. Erant ex ordine eorum martyrum, qui pro causâ ac doctrina christi sanguinem suum ita profunderent, ut feritati belluarum traderentur atque ab istis dilacerati, animam deo redderent. Factos esse martyres eiusmodi; siue bestiarios, antiquitatis ecclesiasticæ documenta, omni fide digna atque a nobis postea commemoranda, abunde comprobant. His nonnulli ipsium sacrum codicem adiungunt atque ex eo apostolum Paullum, veluti bestiarium eumque ad bestias damnatum, adferunt. Quando enim dicit: *εἰ κατὰ ἀνθρώπων ἐθνησιμάχησα ἐν ἐφέσω, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται;* si secundum hominem aduersus bestias pugnaui *Ephesi*, quæ mihi utilitas, si mortui non resurgunt? *1 Corinth.* xv, 32. verba hæc intelligunt de bestiis, proprie dictis, atque existimant, Paullum vel illis obiectum; diuinitus autem conseruatum; vel ad supplicium hoc damnatum; vel saltem ab Ephesina plebe postulatum esse, ut eo adficeretur, tumultu videlicet, a Luca *act.* xix, 29. narrato. Ita quidem de ipsius certaminis ratione disentiunt; de eo tamen inter illos est consensio, Paullum loqui de bestiis, proprie sic adpellatis. Ex interpretibus his, præter alios, nominandi sunt ex nostratibus: MARTINVS LV THERVS, * IO. MICHAEL

B 3

DIL.

* comment. in *1 Corinth.* xv, 32. tom. viii. oper. p. 1304. edit. PRAESIDIS.

DILHERRVS,* MICHAEL WALTHERVS,** FRID. BALDVINVS,*** IO. KINDLERVS,* CHRISTOPHORVS SONNTAGIVS;** ex reformatis: IO. LIGHTFOOTVS,*** HENRICVS HAMMONDVVS,* IO. MARCKIVS,** IAC. ELSNERVS,*** atque ex iis, qui pontificem romanum venerantur, SEBASTIANANVS TILLEMONTIVS,* AVGVSTINVS CALMETVS.** Ad sententiam hanc probandam variis vtuntur argumentis. Summa eorum hæc est: nullam esse causam, cur propria vocis *ἄνωγειμα* significandi vis negligi debeat: vbi ista admittatur, omnia rite inter se coherere, quæ Paullus et ante et post memoratam historiam de pugna sua cum bestiis scripserit: aliis locis apostolum hunc idem supplicium innuere ac tradere, quod habuerit in se ipso *ἄνωγειμα τῆ θανάτου*, decretum mortis, 2 Cor. 1, 9. ac deus eum ediderit *ὡς τῷ θανάτῳ*, tamquam morti vicinum, et ipse factus sit veluti *speculaculum*, 1 Corinth. 14, 9. Addunt, per fauoriam hominum paganorum facile fieri potuisse, vt Paullus Ephesi ad *ἄνωγειμα* sit damnatus: NICEPHORVM*** pugnam hanc Paulli commemorare, ac quamuis scriptor hic non

* tom. 1. disput. academicar. p. 262.
 ** harmon. biblic. p. 709.
 *** comment. in 1 Cor. xv, 32. p. 517.
 * dissert. de *ἄνωγειμα* Paulli, quæ in MENTHENII thesaur. theolog. philolog. tom. 11. p. 574. extat.
 ** dissert. de *Ἀσάρχῃ* §. xvii. sqq. p. 19.
 *** horis ebr. in epistol. ad Corinth. tom. 11. oper. p. 923.
 * adnotation. in 1 epist. ad Corinth.

xv, 32. tom. 11. nou. testam. p. 196.
 ** syllog. dissertation. num. xxxii.
 *** obseruation. sacr. in noui fæder. libros tom. 11. p. 131.
 * memoir. pour servir à l'histoir. ecclesiast. tom. 1. part. 2. p. 826.
 ** prolegom. et dissertationum in scripturæ libros tom. 11. p. 458. edit. latinæ, quam IO. DOMINICO MANSI debemus.
 *** libr. 11. histor. ecclesiast. cap. 25.

non singulari fide atque auctoritate valeat; ex eo tamen haud sequi, eum non alia; nisi fabulosa, litteris consignasse: immo Lucam *act. xix.* tumultum, Ephesi concitatum, ita enarrare, vt haud obscure significet, quo tempore quae occasione Paullus ad bestias sit damnatus. Sed tamen vltimum hoc argumentum, non omnes, qui adfirmant, apostoli pugnam cum bestiis proprie intelligendam esse, adprobant ac recte perspiciunt, ea, quae Lucas de turbis Ephesinis referat, post priorem ad Corinthios scriptam epistolam contigisse.

§. VIII.

Rationes has, quibus sententia, Paullum loqui de certamine cum bestiis, proprie sic dictis, nititur, non penitus contemnendas esse, fatemur. Nec tamen negamus, eos grauioribus instructos esse argumentis, qui metaphoricam instituunt interpretationem et per *bestias*, contra quas Paullus dimicauerit, homines ferinos intelligunt. Quae in illis eminent, tria sunt. *Primum* sumtum est a ciuitate Paulli romana, cuius id quoque erat ius ac privilegium, vt ista donati per leges Porciam et Semproniam a seruili supplicio essent liberi, quemadmodum CICERO * dicit: *Porcia lex virgas ab omnium ciuium romanorum corpore amouit*; LIVIUS: ** *Porcia lex sola pro tergo ciuium lata videtur*, ac Caesar apud SALVSTIUM: *** *quamobrem in sententiam non addidisti, vt prius verberibus in eos animaduverteretur? an quia lex Porcia vetat?* Iure hoc Paullus vsus est ac bis ad ciuitatem suam

* *Robilian. cap. 1v.*
** *libr. x. cap. 9.*

*** *bell. Catilinar. cap. 1.*

fuiam romanam prouocauit: primum Philippis, postquam virgis iam cæsus erat, *act. xv. 37.* et iterum Hierosolymis, quum flagella corpori eius admoueri deberent, *act. xxii. 25.* Vti autem haud licebat, ciuem romanum virgis ac flagellis cædere; ita nec fas erat, eum bestiis obicere. EVSEBIUS* auctor est, quod in tempestate, aduersus christianos sub Marco Aurelio Antonino concitata, illis, qui ciues romani fuerint, mitior; aut minus ignominiosa pœna infligta sit, his verbis: ὅσοι μὲν ἰδόκην πολιτείαν Ῥωμαίων ἐσχηκέναι, τῶν ἀπέτεμε τὰς κεφαλὰς, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπέμπευ εἰς θῆρας, quicumque ciues romani reperti sunt, capite truncati; reliqui vero traditi sunt bestiis. Imperatores quidem iura hæc interdum violarunt, vt SVETONIUS** testatur, Caligulam id fecisse: equitem, inquit, obiectum feris, quum se innocentem proclamasset, reduxit, abscissaque lingua, rursus induxit. Sed præsidibus prouinciarum minoribusque magistratibus haud erat permiffum; multo minus plebi, vt priuilegia ciuis romani infringent; aut quidquam illis aduersum fusciperent. PLINIUS*** ad Traianum scripsit: fuerunt alii similes amentia, christiani videlicet, quos, quia ciues romani erant, adnotauit in urbem remittendos, id quod haud obscure significat, præsidibus nullum ius habuisse, ciuem romanum ad bestias damnandi, et vbi hoc per populi furorem et mala animi studia fecerint, minus peractum esse, quod fuerat decretum. Ex omnibus his merito conficiendum est, Paullum, quum ciues romanus fuerit, ad bestias haud

* libr. v. histor. ecclesiast. cap. i.

*** libr. x. epistol. 97.

** vit. eius cap. xxvii. §. 9.

haud debuiffe damnari; nec verifimile est, factum omnino esse tale decretum idque contra leges. Qui hoc adfirmant, nullum testimonium: nullum aliud argumentum ad sententiam probandam adferre possunt. Nec est, quod ad populi furorem prouocent ac suspicentur, per illum fortasse contigisse, vt Paullus ad bestias sit condemnatus; quoniam etiam contrarium hac ratione licet coniecere. Id, quod fieri potuit, verifimili non est opponendum. *

§. IX.

Accedit argumentum *secundum*, ab vsu vocis *bestiarum* peritum. Hanc enim de hominibus malitiosis atque impiis, qui moribus suis feras imitantur, figurate vsurpari, plura testimonia scriptorum sacrorum atque ecclesiasticorum æque ac profanorum luculenter monstrant. Sic Paullus Cretenses adpellat *κακὰ ὄντια, malas bestias*, Tit. I, 12. falsos apostolos *canes*, Philipp. III, 2. Ioannes baptista Phariseos et Sadduceos *progeniem viperarum*, Matth. III, 7. cuius generis exempla etiam in libris prioris fœderis habentur. Ibi enim Aegyptii dicuntur *bestiæ meridiei*, Iesai. XXX, 6. *bestia arundinis*, psalm. LXVIII, 31. *Babylonii fera mala*, Ezech. V, 17. adde psalm. X, 8. 9. *prouerb. XXVIII, 15. Iesai. LVI, 10. II.* Diuiniorem hanc loquendi rationem etiam patres sacri ordi-

C

ordi-

* de ciuitate Paulli romana legendi sunt: IO. MICHAEL DILHERRVS *disputat. academic. tom. I. p. 235.* CHRISTOPH. CELLARIVS *disputat. academic. p. 710.* SALOM. BEYLINGIUS *part. III. obseruat. sacr. p. 303.* EZECH. SPANHEMIVS *orb. roman. exercitat. I. cap. 16. p. 94.* HERMANN. WITSIUS *meletemaz. Leidens. p. 4.* NATHAN. LARDNERVS *fid. bistor. euangel. p. 393. 199.* atque alii.

ordinis adhibuerunt. IGNATIVS * eos, qui adfirmant, christum tantum corporis simulacrum sibi iunxisse, vocat *feras, humanam formam præ se ferentes*, quo modo etiam CHRYSOSTOMVS ** de virtutis atque philosophiæ christianæ inimicis loquitur ac pronuntiat, illos esse *θηρία καὶ τέρατα ἀνθρώπων ὁμοίωσα*, LACTANTIVS *** autem Neronem, Diocletianum et alios, qui christianos maxime vexarunt, modo *exsecrabilia ac nefaria animalia*; modo *malas bestias* adpellat atque Paulum imitatur, qui dicit, se liberatum esse *ex leonis*, siue, vt verisimile est, hostium suorum, ore, 2 *Timoth. I. V, 17.* *
Nec in eorum scriptorum, quos vetus Græcia et Latium tulerunt, monumentis desunt testimonia, ad probandum idonea, malos homines cum bestiis comparari. Luculentum est effatum, quod ARRIANVS ** ita scriptum reliquit: *οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρία κακότηθη καὶ μικρά, alii quidem nostrum magnæ bestie sunt; alii vero bestiole malitiosæ et parvæ.* IVEIVS POLLVX *** dicit: *θηρίων μάλλον, ἢ ἀνθρώπων πόλις, ferarum magis; quam hominum vrbs*, eademque dicendi forma DEMOSTHENES, PLVTARCHVS atque alii vtuntur. Ex latinis PLAVTVM ac CICERONEM nominasse sufficiat, quorum

* *epistol. ad Smyrneos §. 4.*

** *libr. I. aduers. vituperat. vitæ monasticæ cap. 2.*

*** *de moribus persecutorum cap.*

II. IV. IX. XVI. et aliis locis: adde quæ STEPH. BALVZIVS et GISEBERT. CVPERVS not. in cap. II. p. 22. et 127. edit. BAULDRI obseruauerunt.

* *pluræ generis huius testimonia*

percenset CONRAD. RITTERSHVSIUS libr. IV. sacrar. lectio. cap. 9. p. 274. cui iungendus est IO. CASP. SVICERVS thesaur. ecclesiast. tom. I. p. 1399.

** *libr. VI. commentar. in Epistolæ. cap. 9.*

*** *libr. IX. onomast. cap. 4. part. II. p. 991. edit. HEMSTERHUIS II.*

quorum ille, * mala, inquit, tu es bestia; hic ** autem: dixi pro bestia de ambitu apud prætorem Cn. Domitium, in foro medio: maximo conuentu. *** Non solum autem ipsi effrenati homines θηρία, siue bestie, sunt adpellati; sed etiam illi, qui cum istis agebant ac malitia eorum resistebant, θηριομαχείν dicebantur. Testatur hanc in rem satis perspicue IGNATIVS, quando ad Romanos ita scribit: * ἀπὸ Συρίας μέχρι Γαλιίας θηριομαχῶν διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, δεδεµένος δέκα λεωπαρδαίσι, οἷον σερατιωτῶν τάγμα, οἱ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρας γίνονται· ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μάλλον μαθητεύουσι· ἀλλ' ἔπαρὰ τοῦτο ἐδικαίωμαι, ἃ Συρία Roman usque terra marique, pugnæ et interdium cum bestiis pugno, decem leopardis vincetus, quæ est militum turma, qui etiam beneficio accepto peiores fiunt. Verum illorum iniuriis magis erudior; sed non propter hoc iustificatus sum. Quæ quum ita sunt, verbis Pauli, quibus pugnae suæ cum bestiis meminit, nulla vis infertur, ubi ista figurate explicantur; si autem quaeris: quales fuerint homines isti Ephesini, quibuscum apostolus sit congressus? num iudæi? an pagani homines? id non liquet. Ad utrosque vox θηρία referri ac commode de illis intelligi potest. Adolescentes Ephesios tauros vocatos esse, ATHENAEVS ** ita tradit: παρὰ Ἐφεσίοις οἱ ἀνοχοῦντες ἡἰθεοὶ τῇ τῷ Ποσειδῶνος ἑορτῇ, ταῦροι ἐκαλεῖντο, apud Ephesios adolescentes, qui festo Neptuni die vinum ministrabant, tauri nuncupabantur.

C 2

§. X.

* Bacchid. act. 1. scen. 1. v. 21. libr. XLIII. aduersar. cap. 20.
 ** libr. 11. epistol. 3. ad Quint. p. 1966.
 fratrem. * epistol. ad Roman. §. 5.
 *** adde CASPAR. EARTHIVM ** libr. x. deipnosoph. p. 425.

§. X.

Argumentis duobus additur *tertium*, quod scriptorum silentio de Paulli pugna cum bestiis, proprie dictis, nititur. Tacet de ea Lucas in *actis*, qui quum alias res apostoli huius diligenter persequutus fuit, non credibile est, eum certamen hoc, maxime memoria dignum, prætermisisse silentio, vbi id re ipsa contigerit. Tacet ipse Paullus, qui quamuis 2 *Corinth.* xi, 23. sqq. pericula et misérias suas vberius percenseat; pugnae tamen huius nullam fecit mentionem; quis autem sibi persuadeat, illum, minores suas calamitates distincte atque expresse enarrando, hanc, multo grauiorem ac præ reliquis insignem, omittere voluisse, si ista omnino adfectus fuisset. Silent hac de re scriptores ecclesiastici, qui in commemorandis factis apostolorum ac veterum christianorum studia sua posuerunt; nec est, quod NICEPHORVM producas atque ex eo historiam de *Ἐπιποξία* Paulli, proprie sic adpellata, recenseas. Constat enim, auctorem hunc inter testes, fide conspicuos, nullum obtinuisse locum ac quæ de Paulli certamine tradiderit, ex monumento adulterino summisse. Rationes, quæ nunc a nobis enarratæ sunt, multos eruditissimos viros ad id adduxerunt, vt Paulli pugnam cum bestiis figurate explicarent. In illis sunt: ABRAH. CALOVIUS,* SALOM. GLASSIVS,** SALOM. DEYLINGIVS,*** IO. HENR. MAIVS,* IO. GOTHOFRED. LACKEMACHERVS,** IO. CHRISTOPHOR. WOLFIVS.*** Præter hos, sen-

* *Bibl. illustrat. nou. testam. tom. 11. p. 407.*

** *philolog. sacr. p. 1769.*

*** *part. 1. obseruat. sacrar. p. 177.*

* *libr. 1. obseruation. sacrar. p. 62.*

** *part. 11. obseruat. philolog. p. 192.*

*** *cur. philolog. et critic. in 1v.*

priores Paulli epistol. p. 546.

tentiam hanc adprobarunt: HENR. KIPPINGIVS,* IO. CASP. SVICERVS,** DANIEL HEINSIVS,*** HERMANN. WITSIVS,* SAM. BASNAGIVS,** quibus BARONIVS*** addi potest. Nec inter veteres defuerunt, qui idem sentirent.* Pro hac interpretatione Paullus bestiariis haud adiungendus est.

§. XI.

At vero licet Paullus haud factus fuerit bestiarius; nec hoc ex 2 *Timoth.* IV, 17. probandum sit; monumenta tamen ecclesiastica exhibent antiquiores christianos, qui bestiis sunt obiecti. De his nunc dispiciendum est, eo ordine, ut primum *causas* perenseamus, propter quas veteres christi cultores bestiis traditi fuerint. Erant illæ vel *generales*, propter quas omnes christiani variis ac diuersis suppliciis sunt adfecti; vel *speciales*, ob quas speciatim nonnulli bestiarum sæuitiæ exhibebantur. Illæ præcipue proueniebant ex magno odio, quod gentes profanæ erga san-

C 3

Eiffi-

* *libr. II. antiquitat. romanar. cap. 6. §. 10. p. 383.*

** *tom. I. thesaur. ecclesiast. p. 1399. et in supplementis nouæ editionis tom. II. p. 1626.*

*** *exercitat. sac. p. 413.*

* *meletemat. Leidens. p. 128.*

** *tom. I. annal. politic. ecclesiast. p. 666.*

*** *annal. ad ann. chr. LV. num. 6.*

P. 422.

* TERTULLIANVS *bestias Ephestiæ* explicat per *bestias pressuræ Asiaticæ*, de qua Paullus 2 *Corinth.* 1, 8. scripse-

rit: *nolumus, vos ignorare, fratres, quanta afflictione et quam omnino viribus nostris maiore pressi fuerimus in Asia, usque adeo, ut etiam de vita dubitaremus, de resurrectione carnis cap. XLVIII. THEOPHYLACTVS per pugnam cum bestiis intelligit: τῶν πρὸς Ἰουδαίους καὶ Δημότριον τὸν ἀργυροκόπον μάχην, contentionem aduersus iudeos et Demetrium argentarium, comment. in 1 *Corinth.* XV, 32. p. 304. sed hæc chronologiæ repugnare, iam antea obseruauimus.*

tiffimam religionem nostram conceperant. Quum enim plurimum deorum cultores intelligerent, christianorum sacra maxime distare ab iis, quibus ipsi erant addicti, ac insigne discrimen in doctrinis ac ritibus adesse; quum porro prauiderent, ubi christi doctrina ac disciplina per populos propagaretur, superstitiosis sacris paullatim extirpatis, sacerdotibus, auguribus atque aliis generis huius hominibus: item mercatoribus atque opificibus in posterum multis honoribus ac commodis carendum esse, non solum iudicarunt, christianorum religionem esse falsam; sed etiam in tantum erga illam odium venerunt, ut id uoce sint meditati, quomodo eam penitus euerterent. Ut autem crudelitati, qua in christi sectatores sauiuerunt, speciem quamdam conciliarent iisque maiorem concitarent inuidiam, turpissimam calumniandi libidinem prodiderunt atque impudentissima mendacia disseminarunt, nunc de christianorum doctrina, eam esse nouam: ex poetarum lacunis sectisque philosophorum atque ex iudæorum præceptis haustam: nunc de eorum institutis sacris, esse illa cum summa impietate coniuncta: nunc demum de vita et moribus, christianos nullum deum colere atque esse in culpa nefandorum criminum, magiæ, factionum, læsæ maiestatis, epularum Thyestearum, artium sordidarum atque aliorum; propter hæc autem etiam malorum ac calamitatum publicarum. Satis perspicue hoc patet ex eorum libris, qui ætate ista pro christianis pugnarunt atque *apologias* in lucem ediderunt, ut ATHENAGORAS, IUSTINVS martyr, TERTULLIANVS atque alii; ex recentioribus autem in argumento hoc explamando versati sunt: CHRISTIAN. KORTHOLOTVS,

TVS, * THEODORIC. RVINARTVS ** et GOTTLOB.
FRIDERIC. GYDIVS. ***

§. XII.

Causſæ ſpeciales; ſive propriæ, ſpectant tantum
ad eos, qui beſtiis traditi ſunt. Erant illæ ſingularia
crimina, quorum chriſtiani accuſabantur et, quemad-
modum veriſimile eſt, decreta fiebant, vt illi beſtiarum
ſauitiam experirentur. In iſtis locum habebat ſacri-
legium, cuius culpam in chriſtianos eſſe tranſlatam,
teſtatur TERTVLLIANVS * his verbis: tamen nos,
quos ſacrilegos exiſtimatis, nec in furto vnquam deprehen-
diſtis, nedum in ſacrilegio; alio autem loco ** dicit:
omne, quod contra naturam eſt, monſtri meretur nomen pe-
nes omnes; penes nos vero etiam elogium ſacrilegii in deum,
naturæ dominum et auctorem, item: *** quando de aliquo
nocente cognoſcitis, non ſtatim confeſſo eo nomen homicide
vel ſacrilegi; vel inceſti; vel publici hoſtis, vt de noſtris
elogiis * loquar, contenti ſitis ad pronuntiandum. Quum
igitur

* in pagano obſecratore; ſive de
calumniiſ gentiliſ in veteres chriſtia-
nos, libri 11. Kilon. ann. MDCXCVIII.

** preſat. actorum primorum mar-
tyrum §. LX. p. 70.

*** preſation. libri de pagano
chriſtianorum laudatore et fauore.
Nonnulla alia generis huius ſcripta
recenter venerandus PRAESES bi-
ſtor. eccleſ. nou. teſtam. ſecul. 1. cap. 4.
ſect. 2. §. 5. p. 537.

* ad Scapulam cap. 11. p. 85. oper.

** de corona cap. v. p. 123.

*** apologetic. cap. 11. Eiuſdem
libri capite x. dicit: ſacrilegii et ma-
ieſtatis rei conuenimur, vbi legenda
ſunt, quæ SIGISM. HAVERCAM-
PVVS p. 108. obſeruat.

* voce hac TERTVLLIANVS ſæ-
pe vitur ſignificatione iudiciali de
breuiore explicatione; ſive iudice
delicti, contra quod in iudicio lata
fuerat ſententia; aut adhuc ferri
debebat. Moris enim erat, vt iudi-
ces nominibus damnatorum, quæ
principibus exhibebant, breuior
ſcriptuſ

igitur christi sectatores sacrilegis adscriberentur, damnati illi sunt ad bestias, pro more, apud gentes superstitiosas recepto, quas rerum sacrarum fures eiusmodi supplicio adfecisse, ex hoc VLPIANI * effato colligendum est: scio, multos ad bestias damnasse sacrilegos. Non solum autem sacrilegii; sed etiam magiæ veteres christiani adculati fuerunt. Tantæ malitiæ atque impudentiæ locum relinquebant plurium numinum cultores, vt fingerent, seruatorem nostrum non diuina; sed magica

scripturam adderent eaque indicarent, quorum potissimum criminum illi essent rei, eum in finem, vt vel absolutio; vel condemnatio fieret; aut hæc confirmaretur. Scriptura hæc elogium dicebatur. Patet hoc ex TERTULLIANO eiusque non solum iam enarratis; sed aliis quoque locis. Dicit enim: *puleus etiam ad se christianum in elogio, concussione eius intellecta, dimisit, scisso eodem elogio, sine adculatore negans, se auditurum hominem, libr. ad Scapulam cap. IV.* alio autem loco: *inno iam ne ipsis quidem causis adscribendum est fallacie elogium, de anima cap. XVII.* Similia testimonia apud auctores profanos habemus. SVETONIUS: *custodiarum seriem recognoscens, nullius inspecto elogio, stans tantummodo intra porticum mediam, a caluo ad caluum duci, imperauit, vit. Caligul. cap. XXVII.* AMMIANVS MARCELLINVS dicit: *ideoque fertur imperator Constantius, neminem aliquando ob hæc; vel familia pena addictum, oblato de more elogio, reuo-*

cari iussisse, libr. XIV. cap. 5. Apud VULCATIVM GALLICANVM *vit. Auidii Cassii cap. XIV.* hæc litteris mandata sunt: *vides, multis opus esse gladiis, multis elogis, vt in antiquum statum publica forma reddatur.* Reliqua testimonia, in antiquorum scriptorum monumentis conseruata, taciti præterimus ac qui plura de argumento hoc desiderat, illi ex recentioribus euoluendos commentamus: ADRIAN. TVRNEVM *libr. XVIII. aduersarior. cap. 5. p. 539.* HERM. HVGONEM *de prima scribendi origine cap. XXXI. p. 385.* sq. edit. TROTZII, quæ Trai. ad Rhen. ann. M DCC XXXVIII. in lucem prodit: CASP. BARTHIVM *libr. IV. aduersarior. cap. 18. p. 195.* VALESIVM *not. ad Ammianum Marcellin. dist. loc. p. 19.* edit. GRONOVII; præter hos autem SAMVEL. PITISCVM *lexic. antiquitat. romanar. tom. II. p. 86.* et SIGEBERT. HAVERCAMPVM *not. ad Tertulliani apologetic. cap. 11. p. 22.*

* 1. 6. dig. ad legem Iuliam peculatus et de sacrilegis.

gica virtute miracula fecisse ac libris, de magia editis, discipulos suos artes illius docuisse. De eo hæc pronuntiata esse: *magus fuit: clandestinis artibus omnia illa perfecit: Aegyptiorum ex adytis angelorum potentium nomina et remotas furatus est disciplinas*, perhibet ARNOBIUS. * Librorum magicorum, quos, Petro ac Paulo inscriptos, christum edidisse, mentiebantur, AVGVSTINVS ** meminuit aliique *** easdem calumnias, in feruatorem atque amicos ac sectatores eius coniectas, commemorant. Dicebantur eam ob rem *malefici*, id est, incantatores, rerum magicarum studiosi, venenarii, vt CASP. BARTHIVS * vocem hanc non male interpretatur. SVETONIVS ** refert, *Neronis auctoritate supplicii adstrictos esse christianos, genus hominum superstitionis nouæ ac maleficæ*, et apud SVIDAM *** Anastasia martyr ad Chryfogonum scribit, se, *tamquam veneficam et sacrilegam, in grauissimum carcerem coniectam esse*, quam in rem GEVERH. ELMENHORSTIVS, * CASPAR SAGITTARIVS, ** CHRISTIAN. KORTHOLTVS *** et SAM. PITISCVS * plura edisserunt. Ex

D
crimi-

* *libr. i. aduers. gentes* p. 25.
** *libr. i. de consens. euangelist.*
cap. 9. et 10. tom. III. oper. part. 2.
p. 6. edit. Benedictin. Antwerp.
*** *Ex græcis IUSTINVS martyr,*
ORIGENES, EVSEBIVS, ATHANASIVS; latinis vero TERTULLIANVS, LACTANTIVS atque alii, qui non solum calumnias has memorarunt; sed etiam studia sua ad illas grauitè refellendas adhibuerunt.
* *aduersar. libr. v. III. cap. 17. p. 397.*

libr. x. cap. 6. p. 569. libr. XIV. cap. 24.
p. 211. et libr. LVII. cap. 19. p. 2716.
** *vit. Neron. cap. XVI.*
*** *lexic. voc. Χερόγρονος, tom. III.*
p. 692. edit. KVSTERI.
* *obseruationib. in libr. I. Arnolii*
p. 40.
** *libr. de martyr. cruciat. in prim. eccles. cap. 1 x. §. 7. p. 92.*
*** *libr. III. pagan. obreclat. cap. 4.*
p. 474.
* *not. ad Suetonii vit. Neronis cap.*
XVI. tom. II. p. 754.

crimine hoc, cuius christiani insimulati sunt, gens superstitiosa, ut videtur, itidem singularem causam sumfit, eos ad bestias damnandi, quoniam supplicium hoc iis decernebatur, in quibus magicarum rerum culpa inerat. Testis est PAVLLVS* iureconsultus ac quæ iam dicta sunt, ita confirmat: *magicæ artis conscios summo supplicio adfici, placuit, id est, bestiis obiici; aut cruci suffigi.*

§. XIII.

Sed uti gentes, verorum sacrorum expertes, homines infimæ conditionis ac feruos, eosque flagitiosissimos ac maxime deperditos, ad bestias damnarunt; ita aduersus christianos idem decretum factum est, non solum propter singularia crimina; verum etiam quia plebi profligatissimæ adiungebantur. Recte illud obseruat ALEXANDER AB ALEXANDRO: ** *ad bestias, inquit, damnabantur nequissimi serui; aut hostes infestissimi, plerumque homines perniciosi et immanes, qui ob multiplicia crimina defectionesque indigni venia fuere, quibus in theatro, ut cum immanissimis belluis depugnarent, negotium datum est; hoc autem, quod ad christianos spectat, itidem ex antiquorum auctorum documentis, fide dignis, constat. Illi sane tam abiecti, contemti et despecti erant apud superstitiosæ religioni addictos, ut, solo christiano- rum nomine audito, statim iudicarent, eos belluarum immanium crudelitate dignos esse. TERTVLLIANVS*** auctor est, quod existimauerint, esse christi- anum hominem omnium scelerum reum, deorum, imperatorum,*
legum,

* *libr. v. receptar. sentent. §. 1.*** *libr. III. genial. dierum. cap. 5.*

SOZ. I. p. 587.

*** *apologet. cap. II. p. 32. edit. HA-*

VERGAMPL.

legum, morum, naturæ totius inimicum, quodue solum nomen exprobrauerint, ubi criminis aduersatio haud fufcipienda erat, ac dixerint: *bonus vir Caius Seius, tantum quod christianus.* * Romani vsu et more receptum habebant, vt damnatis tabula præferretur; vel adpenderetur, in qua eorum causæ ac crimina scripta atque indicata erant, *titulus* adpellata, quemadmodum SVE-TONIVS ** testatur et de imperatore Caligula hæc percenset: *Romæ publico epulo seruum, ob detractum lectis argentearum laminam, carnifici confestim tradidit, vt manibus abscessis atque ante pectus e collo pendentibus, præcedente titulo, qui causam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur;* alio autem loco *** de Domitiano refert: *patremfamilias, detractum spectaculis in arenam, canibus obiecit, cum hoc titulo: impie loquutus parmularius.* * At vero si christianus quis trahebatur ad supplicium, morem hunc non eo modo, quo alias ille seruari solebat, romani se-

D 2

que-

* *ibid.* cap. III. p. 37. adde CHRISTIAN. KORTHOLTVM libr. III. pagan. obreçat. cap. 18. p. 711.

** *vit.* Caligul. cap. XXXII. §. 5.

*** *vit.* Domitian. cap. x. §. 3.

* Quum vox *titulus* de damnatis vsurpatur, significat illa nunc ipsam tabulam: nunc inscriptionem eius; aut rem ista indicatam. Ita Pilatus titulum cruci, in quam seruator noster sublatu erat, adfixit ac causam damnationis et supplicii significauit: ἕγραψε δὲ καὶ τίτλον ἐν ἑλλήνιστι, καὶ ἑβραϊστικῶς ἐπὶ τῆς σταυροῦ ἵνα ᾗ ἡ γραμμένη. ἸΗΣΟΥ Οὐ ΝΑΖΩΡΑΙΟΥ Οὐ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤῶΝ ἸΟΥΔΑΙΩΝ, dicit Ioannes XIX, 19.

Quod apostolus hic τίτλον adpellauit, id Matthæus XXVII, 37. ἀρσεν, Marcus XV, 26. ἰνιγραφοὺν τῆς ἀρσεν, et Lucas XXIII, 38. simpliciter ἰνιγραφοὺν vocant. Plura de hoc veterum romanorum ritu habent: IUSTVS LIPSIVS libr. II. de cruce cap. II. tom. III. oper. p. 1187. PETR. FABER libr. II. semestr. cap. 3. p. 101. HONORAT. NIQUETVS de titul. crucis p. 128. CLAVD. SALMASIVS de modo vsuar. p. 675. ANTON. BYNÆVS de morte iesu christi libr. III. cap. 6. p. 309. SAM. PITISCVS lexix. antiquitat. romanar. tom. III. p. 606. atque alii.

quebantur; sed sufficere, arbitrabantur, quando fieret manifestum, condemnatum esse christianum.

§. XIV.

Quæ iam diximus, fati sunt firma et testimoniis scriptorum ecclesiasticorum, auctoritate ac fide conspiciendorum, nituntur. TERTULLIANVS * dicit: *quid de tabella recitatis illum christianum? cur non et homicidam? In nobis solis pudet; aut piget, ipsis nominibus scelorum pronuntiare: christianus, si nullius criminis reus, nomen valde infestum, si solius nominis crimen est.* EVSEBIUS ** refert, christianum quemdam, cui nomen Attalus fuit, ad bestias damnatum atque tabulam ipsi prælatam esse, in qua nihil aliud scriptum fuerit, quam quod christianus sit. Verba eius hæc sunt: *καὶ περιεχθεὶς κύκλῳ τῶ ἀμφιθεάτρῳ, πίνακος αὐτὸν προάγοντος, ἐν ᾧ ἐπεγεγραπθῆ ῥημαίσι: ἄτος ἐστὶν Ἄτταλος ὁ χριστιανός, quumque per amphitheatrum circumduceretur, præcedente ipsum tabella, in qua latino sermone inscriptum erat: hic est Attalus christianus.* Præter hæc, suppetunt alia testimonia, ex quibus luculenter videndum est, christi cultores confestim, si modo, se christianos esse, confessi sunt, ad bestias pronuntiatos fuisse, imprimis apud EVSEBIUM. *** Quum enim epistolam martyrum Viennensium et Lugdunensium exhibet, ibi de Vertio Epagatho hæc narratur: *τῶν δὲ περὶ τὸ βῆμα καταβουσαντῶν αὐτῶ. καὶ γὰρ ἦν ἐπίσημος, καὶ τῶ ἡγεμόνος μὴ ἀνασχόμενος τῆς ἕως ὑπ' αὐτῶ δικαίας προαφαιρέσεως ἀξιώσεως, ἀλλὰ μόνον τῆτο ποθομένην, εἰ καὶ αὐτὸς εἶν χριστιανός; τῶ δὲ λαμπρωτάτη φωνῇ ὁμολογήσαντος*

* apolog. cap. xi. p. 35.

** lib. v. hist. ecclesiast. cap. i. p. 162.

*** ibid. p. 156.

τος, ἀνελήθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κλῆρον τῶν μαρτύρων, *verum quum illi, qui circa tribunal adstabant, aduersus eum inclamassent, erat quippe inter suos clarus, et præses ipse petitionem, alioqui iustissimam, egre ferret, idque vnum ex eo quaereret: essene christianus? ille, christianum se esse, clarissima voce professus, in martyrum numerum relatus est. Idem* non solum de Bibliade, vxore quadam, hæc memoriae prodidit: καὶ ἀπὸ τῆς δε χριστιανῆς ἑαυτὴν ὁμολόγει, καὶ τῶ κλήρῳ τῶν μαρτύρων προσετέθη, abhinc christianam se esse, confessa in consortium martyrum relata est; sed etiam addidit: ** ἀλλ' οἱ μὲν ὁμολογῶντες, ὃ καὶ ἦσαν, συνεκλείοντο ὡς χριστιανοί, μηδεμίᾳ ἄλλῃς αἰτίας αὐτοῖς ἐπιφερομένης, verum illi quidem, qui sese id, quod reuera erant, esse profitebantur, tanquam christiani coniciebantur in vincula, nullo alio crimine ipsis obiecto: nec multo post *** de Alexandro quodam, quem præses: quisnam esset? interrogauit, dicitur: τῆς δὲ Φήσαντος, ὅτι χριστιανός, ἐν ἀργῇ γενόμενος, κατέκρινεν αὐτὸν πρὸς θηρία, qui quum, christianum se esse, dixisset, iratus iudex eum ad bestias damnauit. Ex his verbis id quoque patet, christianos, postquam solum eorum nomen auditum fuerit, ad bestias condemnatos esse.*

§. XV.

Quum gentis superstitionis atque in ista præsertim plebis, tanta esset peruerfitas, vt ex spectaculis speciatimque ex certaminibus cum bestiis singularem caperet voluptatem, ex detestabili hac cupiditate, si non caussa; occasio tamen enata est, christianos bestiis ob-

D 3

ficien-

* *ibid.* p. 159.

** p. 160.

*** p. 163.

iiciendi. Instituerunt adclamationes iisque christi ad
 seclas ad supplicia petierunt, quæ interdum tanti fuere
 ponderis, vt voluntati eorum fieret satis, et propter il-
 las christianæ professionis homines grauitur vexaren-
 tur. Colligendum id est ex imperatoris Adriani edi-
 cto, * quod ad Minucium Fundanum, Asiæ præsi-
 dem, misit de christianis, haud trahendis ad supplicia,
 nisi antea criminis cuiusdam conuicti fuerint. Ibi enim
 præter alia, etiam hæc præscripta sunt: *si prouinciales
 palam adesse possunt petitionibus suis aduersus christianos, ita
 vt pro tribunali respondeant, in id unum incumbant; nec
 petitionibus solisque clamoribus utantur. Etenim multo iu-
 stius fuerit, cognoscere te, si quis accusare voluerit. Qua-
 les adhibitæ fuerint adclamationes, ex antiquitatis ec-
 clesiasticæ monumentis discimus. Præ aliis, hæc maxi-
 me erat vsitata: christianos ad leonem; siue ad leones,
 quam TERTULLIANVS ** ita memorat: si Tiberis
 ascendit in mœnia: si Nilus non ascendit in arua: si cæ-
 lum stetit: si terra mouit: si fames, si lues, statim christia-
 nos ad leonem; alio autem loco *** dicit: popularium extu-
 ramante, christianos ad leonem. Eandem formulam
 paullo aliter exprimit, quando scribit: * ne non sint, qui
 adclament: christianis leonem. Nonnumquam genera-
 tim*

* EUSEBIUS edicti huius, quod
 latine compositum est, græcam in-
 terpretationem exhibet libr. IV. hi-
 stor. ecclesiast. cap. 9. Exponunt de
 EO: FRANC. BALDVINVS comment.
 ad edicta veter. princip. romanor. de
 christian. p. 73. CHRISTIAN. KORT-
 HOLTVS de persecutionibus ecclesie
 grinaue cap. IV. §. 4. 199. p. 104. 10.

ALB. FABRICIVS salutar. luc. euan-
 gelii cap. VII. p. 138. et GOTTLIB.
 FRIDERICVS GYDIUS pagan. chri-
 stianor. laudator. et fautor. p. 86.

** apolog. cap. XL. p. 338.

*** libr. de resurrectione carnis
 cap. XXII. p. 395. oper.

* de exhortatione castitatis cap. XI.

p. 671.

tim tantum adclamarunt: *christianos ad bestias*, quod ex his TERTVLLIANI * verbis constat: *adeo, si de criminum veritate constaret, ipsa criminum nomina damnatis accommodarent, ut ita pronuntiaretur in nos, illum homicidam; vel incestum; vel quodcunque iactamur, duci, suffigi, ad bestias dari placet.* EVSEBIUS ** refert, vniuersam multitudinem post Polycarpi martyris interitum repente adclamare cepisse: *tolle atheos, ac TERTVLLIANVS *** hanc recenfer formulam: non licet esse vos, quo et hæ: christiani tollantur: christiani non sint, spectant.* Furor paganorum hominum tam effrenatus fuit, ut quum sciretur in christianos, nullus fere transierit dies, quo christianos ad feras per adclamaciones non postulasent, cuius rei testem habemus itidem TERTVLLIANVM, * qui scribit: *odisse debemus istos conuentus et cætus eibnicorum, vel quod illic nomen dei blasphematur: illic in nos quotidiani leones expostulantur.* Confirmat hoc LACTANTIUS, ** quando de Maximiano hæc tradit: *nulla pæna penes eum leuis: non insule, non carceres, non metalla; sed ignis, crux, fere in illo erant quotidiana et facilia.* Propter adclamaciones iam enarratas nomen depostulorum; siue flagitatorum christianis eributum esse, ex TERTVLLIANO *** adparet, qui nec vlli magis, inquit, depostulatores christianorum; quam vulgus, idemque ex CYPRIANO * colligi potest, quando scribit: *nec me in conspectum publicum, et maxime eius loci, vbi toties flagitatus et quesitus fuissem, temere committerem;*

* lib. i. ad nationes cap. 3. p. 47.

** hist. eccles. lib. iv. cap. 15. p. 129.

*** apologet. cap. iv. p. 48.

* de spectac. cap. xxvi. p. 101. oper.

** de mortib. persecutor. cap. xxxii.

*** apolog. cap. xxxv. p. 300.

* epist. xiv. p. 191. oper. edit. FELLE

Amstelodam.

terem; alio vero loco * hæc habet: *quum me clamore violento frequenter populus flagitasset: adde FRANCISC. BERNARD. FERRARIUM.* **

§. XVI.

Quamuis adclamationes hæc contra omnes christianos cuiuscumque ordinis, conditionis, generis, ætatis fierent; præcipue tamen pagani homines vexarunt episcopos et alios ordinis sacri viros, in persuasionem inducti, se pastoribus sublatis, oves faciliori modo a recta veritatis via abducere posse. Qua de re non CYPRIANVS *** solum conqueritur dicitque: *ille, qui christi aduersarius et ecclesie eius inimicus, ad hoc ecclesie præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato, atrocius atque violentius circa ecclesie naufragia grassetur;* sed etiam CHRYSOSTOMVS * ea confirmat: *ὁ διάβολος, inquit, κακῆργος ἄν, καὶ δεινὸς τὰς τοιαύτας ῥάπτειν ἐπιβουλὰς προσεδόκησεν, ὅτι τὰς ποιμένας ἐὰν ἀφῆλη, τὰ ποίμνια ῥαδίως διασπᾶσαι δυνήσεται, versutus diabolus et adstruendas aptus insidias existimabat, si pastores sustulisset, ouilia se facile direpturum.* Ignatius, Cyprianus, Polycarpus aliique, qui incredibili animi constantia veritatem euangelii confessi atque martyres facti sunt, egregia hac de re nobis dant testimonia. Contra Ignatium sæuuit Traianus, qui bellum contra Parthos et Armenios comparans, Antiochiam se contulit, ac quum ibi moraretur, Ignatius eum adiit; nec solum ob susceptam

* *epist. xx. ad presbyteros et diaconos roman.* p. 199.

de veterum adclamationib. et
plaus. libr. vii. cap. 18.

*** *epist. lix. ad Cornelium* p. 262.

* *homil. xlii. in Ignatium* tom. i. oper. p. 501.

sceptam in christianos persecutionem illum grauiter reprehendit; sed etiam omnem operam in eo posuit, ut animum illius imbueret verae religionis principiis atque omnem superstitionem ex eo euelleret. At vero moleste admodum id Traianus tulit atque Ignatium in vincula deuoraretur, quod etiam in conspectu multorum hominum Romae factum est, quemadmodum *acta martyrii Ignatii*, * eaque germana id tradunt. Quærit quidem IOSEPHVS SCALIGER: ** cur Ignatius Romam perductus sit, quum praesides prouinciarum pro sua iurisdictione causas christianorum et profanorum hominum diiudicandi ac de illis supplicia fumendi, habuerint facultatem; nec licuerit per leges, ciuem romanum beatis obicere, si et adfirmeretur, Ignatium usum esse ciuitate romana? sed quaestionem hanc aliis decidendam relinquit. Nonnulli causam, quare Romam deductus sit, vel in insolentia Traiani, a bello Parthico reducis; vel in metu seditionis, quæ Antiochiæ facile ob martyrium Ignatii concitari poterat, ponunt; *** quod autem

E

tem

* *acta martyrii Ignatii* diuersa ratione extant. Alia sunt *interpolata*, quæ SIMEON *metaphrastes*, SVRIVS, BOLLANDVS habent: alia *finceriora*. Hæc primum latine edidit IACOB. VSSERIVS in *adpendice Ignatiana*, Lond. MDCXLVII. 4. ex duplici interpretatione, atque observationibus illustrauit. Post VSSERIVM eadem latine dederunt IO. BOLLANDVS *act. sanctor. calend. febr. tom. I. p. 13.* et IO. BAPTISTA COTELERIVS *patr. apostol. tom. II.*

p. 157. Græce ista THEODORICVS RVINARTVS in *actis primorum martyrum sinceris et selectis* p. 14. edit. Amstelod. ann. MDCCXIII. cum noua versione latina primus in lucem protulit: adde quæ venerandus PRAESES *hystor. eccles. nou. testam. secul. II. cap. I. §. I. p. 580. sqq.* de actis his edisseruit.

** *animaduersionibus in chronic. Eusebii* p. 207.

*** vid. GVIL. ERN. TENTZELIVM *exercit. select. part. I. p. 49.*

tem ad ciuitatem romanam adinet, propter quam Ignatius bestiis obici non potuisse, videtur, iura illius tempore imperatorum interdum violata esse, iam antea obseruauimus. * Cyprianus bestiis quidem non traditus; diuersis tamen temporibus ad leones postulatus est, vt ipse testatur, ** se esse toties ad leonem postulatum in circo, et paullo post, se clamore popularium denuo postulatum in circo. De Polycarpo EVSEBIUS *** enarrat, quod, quum a christianorum sacris recedere noluerit, Philippus, Asiarcha, ad eum dixerit: *Θηρία ἔχω. τέτοις σε παραβαλῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς, πρῶστο sunt bestie, quibus te obiecturus sum, nisi sententiam mutaueris, populusque hunc rogauerit, ἵνα ἐπαφῇ τῷ πολυδέσῳ λεόντα, vt leonem aduersus Polycarpum emitteret.* Addit EVSEBIUS, Asiarcham negasse, quod hoc fieri posset, quia amphitheatrale spectaculum edidisset, et postquam omnes vno consensu adclamauerint, vt Polycarpus viuus comburetur, hunc quoque igni esse traditum.

§. XVII.

Postquam expositæ sunt causæ, propter quas homines christianæ professionis facti fuerint bestiarum, nunc ordinis ratio requirit, vt de ipsis bestiis, quibus obiecti sunt, agamus et diuersa illarum genera percensemus.

Prin-

* Præter acta martyrii Ignatii, iam memorata, legendi sunt: PETRVS HALLOIXVS de illustribus ecclesie orientalis scriptorib. tom. I. p. 328. GVIL. CAVEVS antiquitat. patrum et ecclesiast. part. I. p. 237. IO. ERN. GRABIUS spicileg. patr. secul. II. tom. I. p. 2. sq. CASP. SAGITTARIUS

de martyrum cruciatib. cap. IX. §. 13. sqq. p. 95. MARTIN. LVBATH de antiquitat. martyrolog. cap. I. et CHRISTOPH. BEYERVS dissert. de Ignatio, veritatis confessore et martyre.

** epistol. LIX. p. 262. oper.

*** histor. eccles. libr. IV. cap. 15.

Principem in istis locum tenent *leones*, * id quod quum antea et per adclamationum formulas et per exempla testimoniaque factis est comprobatum, eos iam merito silentio præterimus ** atque *vsorum* facimus mentionem. His christianos traditos esse, luculenta antiquitatis documenta monstrant. SENECA *** dicit: *mane leonibus et vsis homines, meridie spectatoribus suis obiiciuntur.* LACTANTIUS * de Galerio Maximiano hæc scripta reliquit: *habebat vsos ferociae ac magnitudinis suae simillimos, quos toto imperii sui tempore elegerat. Quoties delectari libuerat, horum aliquem adferri nominatim, ** iubebat.*

E 2

* ALEXANDER AB ALEXANDRO lib. vi. *genial. diar. cap. 19. tom. II. p. 646.* memorat, Scæuolam primum Romæ leonum spectaculum edidisse: *primus, inquit, Scæuola in curuli ædilitate leonum pugnas dedisse fertur; paullo aliter autem rem PLINIUS lib. viii. *hisor. natural. cap. 16.* refert dicitque: *leonum plurimum pugnam Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli ædilitate. SENECA de breuiar. vite. cap. xlii. auctor est, quod primus L. Sulla in circo leones solutos dederit, quum aliquis alligari darentur, ad consuecendos eos, missis a rege Boecbo iaculatoribus.**

** Apostolus Paullus bestiariis, qui ad leones damnati sunt, haud adnumerari potest. Quamuis enim dicat, *se liberatum esse ex ore leonis, 2 Timoth. iv. 17.* hæcque verba præter alios, viri celeberrimi IOACH. LANGIUS in dem apostol. *Licht vnd Recht part. II. p. 190.* et IO. LAUR.

MOSHEMIVS disputat. de Paulo, ex ore leonis liberato, quæ in eiusdem cogitationib. in noui fœderis locos selectiores p. 203. extat, proprie intelligenda esse, existimant; veriorum tamen sententiam tueri videntur, qui ea figuratè explicant et leonem vel de Nerone, vt plerique veteres et recentiores sentiunt; vel de Pauli hostibus eorumque cetera, quod est verisimilius, exponunt. Ab hac interpretatione nos haud alienos esse, iam antea §. ix. p. 18. et §. xi. p. 21. significauimus. Pluribus eam edisserit ac confirmat IO. CHRISTOPHOR. WOLFFIVS cur. philolog. et critic. in 2 Timoth. iv. 17. p. 545. sqq. *** epistol. vii.

* de mortibus persequit. cap. xxxi. ** fere hæc sua nomina habebant. AMMIANVS MARCELLINVS lib. xxxix. cap. 3. refert, Valentinianum duas vras aluisse, quarum altera adpellata sit mica aurea: altera innocentia.

bebat. His homines non plane comedendi; sed obsorbendi * obiectabantur, quorum artus quum dissiparentur, ridebat suavissime; nec unquam sine humano cruore cœnabat. ** De testimoniis his ubi quis iudicet, ea ad rem probandam non spectare; nec satis certa et perspicua esse, adeat ille EVSEBIVM. *** Hic enim de christianis Aegyptiis, qui in Phœnicia crudeliter vexati, sunt, hæc tradit: τὸν τε παραχρημα μετὰ τὰς μάστιγας ἐν δροσὶν αἰμοβόροις ἀγῶνας καὶ τὰς ἐν τέτρω παραδάλεων καὶ διαφόρων ἀετῶν, et post verbera certamen cum bestiis, humanum sanguinem lambere assuetis, atque in eo certamine incursum pardorum et vrsorum immanium. In actis martyrum Tarachi, Probi et Andronici, quæ THEODORICVS RVINARTVS * exhibet, refertur, Maximum eos ad bestias damnasse; quum vero hæ illos attingere noluerint, eum vehementer ad iram incitatum esse et custodibus ferarum mandasse, vt emitterent atrocissimam feram, quam haberent, illosque vrsum pessimum adduxisse.

§. XVIII.

Christianos tauris quoque fuisse obiectos, testis est EVSEBIVS, ** qui de Blandina hæc habet: εἰς γυγυ-
γασθον

* voce obsorbere vitur etiam PLAVTVS TRUCVL. II, 3, 30. ac MILITIVS, 2, 21. adde GISEBERT. CVPERVM not. in Lactantium dict. loc. p. 182. edit. BAVDRI.

** THEODORIC. RVINARTVS: prefation. actor. primor. martyrum p. 63. sqq. atque alii, homines, de quibus LACTANTIUS dicit, eos vrsis obiectos fuisse, de christianis interpretantur; PAVLLVS BAVDRI au-

tem adnot. in Lactantium dict. loc. p. 161. putat, verisimilius esse, homines illos fuisse deorum cultores; quam christianos, quæ sententia non plane reiicienda esse videtur.

*** lib. VIII. hist. eccles. 7. * act. primorum martyrum p. 422. adde, quæ RVINARTVS p. 116. de vrsis obseruat.

** lib. v. hist. eccles. cap. 1. p. 164.

γαθον βληθῆσαι, ταύρω παρεβλήθη, reticulo inclusa tauro obiecta est; * alio autem loco; ** de Aegyptiis christianis refert, eos constanti ac forti animo perculisse incursum pardorum et ursorum immanium, aprorum etiam et tauro-
rorum, qui admoto igne et candenti ferro aduersus illos incitati sint. Præter has bestias, pardorum mentio fit apud
PRVDENTIVM: ***

*sive pardis offerendum pectus; aut leonibus,**

et aprorum in actis Perpetuæ, Felicitatis et aliorum martyrum, ** vbi dicitur: Saturus nihil magis; quam ursum abominabatur; sed vno morsu leopardi confici se, iam præsumebat. Itaque quum aper ministraretur, venator potius, qui illum aprum ministrauerat, subsossus ab eadem bestia, post dies muneris obiit. Easdem bestias HAYMO Halberstadiensis, *** EVSEBIVM sequutus, memorat, et quando de persecutione Diocletiani commentatur, ita scribit: alii damnantur ad bestias, leones, ursos, pardos, tauros, apros et ad omne ferarum genus, quæ vltima verba non sine causa addidit. Erant omnino alia bestiarum genera, quibus christiani eum in finem tradebantur, vt ab illis discerperentur. In his rigrides locum
E 3. tenuis-

* CASPAR SAGITTARIVS de martyr. cruciatib. cap. 1x. §. 21. p. 97. memorat quoque ex martyrologio romano exempla Tryphenis et Marcianæ, quæ itidem a tauris dilaceratæ fuerint.

** histor. eccles. libr. viii. cap. 7. p. 298. sq.

*** peristeph. hymn. 1. vers. 57.

* Quando LIVIVS ludos refert,

quos M. Fulvius fecerit, athletarum; inquit, quoque certamen tum primo Romanis spectaculo fuit, et venatio data leonum et pantherarum, libr. xxxix. cap. 22.

** apud THEODORIC. RVINARTVM in actis primorum martyrum p. 101.

*** libr. viii. histor. eccles. cap. 1.

tenuisse, ex TERTULLIANO * colligendum est: *ad bestias, inquit, impellimur? certe quas Libero et Cybele et Cælesti adplicatis; per feras autem Liberi; siue Bacchi non alias; quam tigrides intellexit, quoniam superstitiosa antiquitas finxit currum Bacchi, qui a tigridibus trahitur.* Testimonium de canibus exhibet TACITVS ** ac tradit, quod christiani ferarum tergis contacti, laniatu canum interierint. De Benigno martyre ANTONIVS GALLONIVS *** ex actis eius inter alia enarrat, inclusos fuisse cum eo duodecim canes satissimos, fame et siti adfectos, ut ab illis discerperetur. Quod etiam vaccis obiecti sint, ex actis Perpetuæ et Felicitatis, * antea memoratis, patet, ubi de illis dicitur: *puellis ferocissimam vaccam ideoque præter consuetudinem comparatam, diabolus præparavit: sexui earum etiam de bestia æmulatus.* Quod cum canibus et aspidibus coniuncti et in mare præcipitati sint christiani, auctor est EVSEBIVS, ** qui de Vlpiano quodam martyre hæc reliquit scripta: *per idem tempus iisdemque pene diebus in urbe Tyro adolescens quidam, Vlpianus nomine, post crudeles plagas et acerbissima flagrorum verbera, una cum cane et aspidem in culeum ex crudo bouis corio insutus, in mare præcipitatus est.* Quomodo Gororanes, Perfarum rex, christianos muribus in pabulum præbuerit, THEODORETVS *** refert.

§. XIX.

Pœna hac christiani nullo alio tempore adiciebantur;

* apologet. cap. XII.

** libr. xv. annal. cap. 44.

*** de martyrum cruciatib. cap. IX.

p. 303.

* apud THEODORIC. RVINAR-

TVM in actis primorum martyrum p. 101.

** de martyrib. Palestine cap. v.

p. 325.

*** libr. v. histor. ecclesiast. cap. 39.

*ciuitate tuburbitanorum, passio sanctorum Perpetuae et Felicitatis martyrum, et cum eis Reuocati, Saturnini, et Secunduli, quorum ultimus in carcere quieuit: reliqui omnes ad bestias traditi sunt, sub Seuero principe, die natali eius. Plura testimonia, quæ hanc rem comprobant, PETRVS FABER * et BARNABAS BRISSONIVS ** exhibent.*

§. XX.

Spectacula hæc matutino tempore edita sunt, quam in rem SVETONII *** testimonium satis perspicuum habemus. De imperatore enim Claudio scribit: *bestiariis meridianisque adeo delectabatur, vt etiam prima luce ad spectaculum descenderet et meridie, dimisso ad prandium populo, persederet, vbi vox meridianis non referri debet ad bestiarios; sed intelligenda est de gladiatoribus, qui meridiani adpellati sunt, quia circa meridiem exhibebantur, vti mane bestiarii. Quocirca SENECA * dicit: mane leonibus et vrsis homines: meridie spectatoribus suis obiciuntur; alibi autem: ** nuper in ludo bestiariorum vnus e germanis, quum ad matutina spectacula pararetur, secessit ad exonerandum corpus; item: *** ridere solemus inter matutina arene spectacula tauri et vrsi pugnam, inter se colligatorum. Idem MARTIALIS * ita confirmat:*

*In matutina nuper spectatus arena
Mucius, imposuit qui sua membra focis.*

et alio loco **

Ista

* *agonist. libr. II. cap. 29. apud IAC. GRONOVIVM thesaur. antiquitat. græc. tom. VIII. p. 2241.*

** *comit. ad leg. cod. de spectaculis et feriis, iudem apud GRONOVIVM thes. tom. VIII. p. 2430.*

*** *vit. Claudii cap. XXXIV.*

* *epistol. VII.*

** *epistol. LXX.*

*** *libr. III. de ira cap. 43.*

* *libr. X. epigrammat. 25. v. 1. 2.*

** *libr. V. epigrammat. 65. v. 7. 8.*

*Ista tue, cesar, quota pars spectatur arena?
dat maiora nouis praelia mane dies.*

Videantur, qui plura de argumento hoc habent: LAEVINVS TORRENTIVS, * IVSTVS LIPSIVS, ** IVLIVS CAESAR BVLNGERVS, *** IO. ARGOLVS * ET SAMVEL PITISCVS. **

§. XXI.

Nunc ad modum, quo christiani bestiis traditi sunt, explanandum nos conuertimus. Varium illum fuisse, recte obseruat ANTONIVS GALLONIVS *** remque ita edisserit: *non vno eodemue modo feris sancti martyres obiiciebantur, siquidem aliquando vestibus denudati in medijs theatris aliusue locis, in quibus morabantur, includi solebant: quandoque stipitibus ligati; vel retibus inuoluti; aut ferarum pellibus induti; aut denique pedibus, perforatis lapidibus, liquefacto plumbo inferis et candentibus subulis in manuum digitis, per longum defixis, canum laniatibus, custodiis conclusi tradebantur.* Sed diuersos hos modos distincte enarrare decet. Initium facimus a stipitibus, quibus martyres sunt alligati, quum feris obiicerentur. FLAVIVS VOPISCVS, * de Mnestheo, quem Aurelianus

F

nus

* commentar. in Sueton. Claudium cap. XXXIV. p. 269.

** libr. II. saturnal. sermon. cap. 15. tom. III. oper. p. 958. Inter alia et hæc recte obseruat: duplex spectaculum: matutinum et meridianum. Mane cum bestiis depugnabant; post meridiem ii, qui supersuerant, inter se se et meridiani gladiatores vocabantur.

*** de venatione circi cap. XXXIV. apud GRAEVIVM thesaur. antiquit.

roman. tom. IX. p. 814.

* not. ad Onuphr. Paninum de ludis circensib. libr. II. cap. 14. item apud GRAEVIVM thesaur. antiquitat. roman. tom. IX. p. 441.

** adnotar. ad Sueton. August. cap. XLIV. tom. I. p. 261, et Claud. cap. XXXIV. p. 707.

*** de marty. cruciat. cap. IX. p. 302. sq.

* Aurelian. cap. XXXVI. sq.

mus pro notario secretorum habuerat, tradit, eum surre-
 ptum ad stipitem bestiis obiectum esse; quando autem gen-
 tes supersticiosæ in propriæ religionis socios sæuitiam
 eiusmodi adhibuerunt, mirum non est, quod eadem ad-
 uersus christi cultores sint vsi. Istas omnino hoc fecis-
 se, comprobant scriptorum testimonia, quæ nec ob-
 scura sunt; nec fide atque auctoritate carent. Gene-
 ratim rei meminit TERTULLIANVS: * *crucibus, in-
 quit, et stipitibus imponitis christianos*; alibi *** autem
 memorat *stipitem iam leoni concessum*, et per illum signi-
 ficat christianum, qui stipiti alligatus leoni sit traditus.
 Apud EVSEBIUM *** habemus hanc in rem Blandinæ
 exemplum, quæ ad palum suspensa, bestiis obiecta est, et
 quum statim additur, eam in *crucis speciem suspensam*
 visam esse, ex his etiam colligi potest, qualem figuram
 stipites eiusmodi præ se habuerint. Ad similitudinem
 enim crucis illi accedebant.

§. XXII.

Præter iam memoratum, alii erant modi, christia-
 nos rabiei ferarum exponendi. Nonnullos eis nudos
 obiectos fuisse, testis est EVSEBIUS. * Quando enim
 refert, quod interdum bestię corpora christianorum
 nec attingere; nec propius accedere, ausæ sint, inter
 alia quoque consuetudinis, christi adsecras, omni veste
 expoliatis, feris obiiendi, mentionem facit. Verba
 eius,

* *apologetic. cap. XII.*

** *de pudicitia cap. XXII. p. 744.*
 Vulgaris quidem lectio est: *in stipi-
 te iam leone concessu*; corrigi autem
 illam merito IVSTVS LIPSIUS at-
 que obseruat, vocem *leonis* non in-

auferendi; sed dandi casu expri-
 mendam esse, *libr. III. de cruce cap. II.*
tom. III. oper. p. 1207.

*** *libr. V. histor. ecclesiast. cap. I.*

* *libr. V. histor. eccles. cap. 7.*

eius, quæ breuitatis causâ latine tantum describamus, hæc sunt: *sôlos vero sacrosanctos aiblesas, qui nudis corporibus stabant et commotis manibus eas in semetipsos prouocabant, id enim facere iuebantur, ne contigerunt quidem.* Alii *reticulis inuoluti bestiis tradebantur, vt illarum fierent esca.* Tradit hoc EVSEBIVS * de Blandina, muliere incredibilis constantiæ, quæ tanta mentis fortitudine omnes cruciatus tolerauit, vt ipsi deorum cultores faterentur, se nullam vmquam habuisse feminam, quæ tot ac tanta mala pertulerit. De hac dicit: *post flagra: post ferarum vellicationes: post sartaginem, reticulo inclusa, tauro obiecta est.* Præter hanc, Perpetuam et Felicitatem despoliatas et reticulis indutas productas esse, vt ferocissimæ vaccæ obiiicerentur, in actis ** illarum legimus. TACITVS *** auctor est, quod christiani ferarum pellibus tecti, canibus sint expositi: *pereuntibus, inquit, addita ludibria, vt ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent.* Eadem, ex TACITO sumpta, habet SVLPICIUS SEVERVS * ac, quum de Nerone eiusque crudelitate in christianos exponit, hæc quoque memorat: *actæ in innoxios crudelissimæ questiones: quin et nouæ mortes excogitate, vt ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent;* inuoluti autem sunt christiani, antequam canibus traderentur, eum in finem ferarum pellibus, vt canes et faciliores et grauiores impetus in illos facerent ac maiorem exercerent crudelitatem.

F 2

§. XXIII.

* *libr. v. histor. eccles. cap. 1.*
 ** *vide THEODORIC. RVINAR-
 TVM act. primorum martyrum p. 101.*

*** *libr. xv. annalium cap. 44*
 * *libr. 11. cap. 29.*

§. XXIII.

Solebant quoque illi, qui ad bestias damnati erant, vincti in *pontibus* deponi, vt fera sine impedimento in eos inuadere ac fauire; omnes autem tormenta hæc conspicerere possent. Ritus huius documenta habemus in *actis* Perpetuæ et Felicitatis aliorumque martyrum, * vbi de Saturo dicitur: *quum ad vrsum substrictus esset in ponte, vrsus de cauea prodire noluit.* Erant autem pontes huiusmodi tabulata alleuata et facta ad formam pontium, ita vt altera pars terram attingeret; altera autem per pedes ligneos atque ex alia materia compositos esset altior. Ita rem perspicue explicat atque figuram horum pontium exhibet GIBBERT. CUPERVS. ** Appellati quoque sunt *pulpita*, vt itidem ex paullo ante memoratis *actis* Perpetuæ et Felicitatis constat, in quibus de duobus martyribus hæc narrata sunt: *in commissione spectaculi Saturninus et Reuocatus leopardum experti: etiam super pulpitem ab vrsu vexati sunt*, id est, in pontibus positi primum a leopardo: deinde ab vrsu vexati; siue dilacerati fuerunt. Propter pontes hos christiani, qui hac ratione tradi debebant bestiis, *ascendere* dicebantur, quemadmodum ex sæpe dictis *actis* Perpetuæ et Felicitatis adparet. Ibi enim hæc habentur: *ceteri quidem immobiles et cum silentio ferrum receperunt: multo magis Satorus, qui et prior scalam ascenderat: prior reddidit spiritum.* ***

§. XXIV.

* quæ extant apud THEODORIG. *persequutor. cap. XXI. p. 184. edition. RVINARTVM act. primorum martyrum p. 101.*

BAULDRI.

*** vide RVINARTVM *dict. loc. p. 101. 102.*

** not. in Lactantium *de morib.*

§. XXIV.

Ex iis, quæ nunc a nobis tradita sunt, dilucide adparet, qualis fuerit ratio bestiariorum inter antiquiores christianos. Multa eorum commemorauimus exempla, ad rem probandam atque illustrandam satis apta; quibus tamen nonnulla alia, in veterum scriptorum monumentis itidem conseruata, adiungi possunt. Præter enim enumeratos bestiarios, insignem in illis locum tuetur Germanicus, adolescens, quem quum proconsul ætatis admoneret atque oraret, vt per adolescentiam suam sibi ipse parceret, ille nihil cunctatus, vltro in se attraxisse bestiam, traditur. Referunt hoc ita Smyrnenses: * *Germanicus splendide pugnavit cum bestiis. Nam quum proconsul eum flectere vellet diceretque, vt suam ipse ætatem miseraretur, ille bestiam vltro ad se attraxit eique vim intulit, cupiens, velocius ex iniusta et iniqua eorum hominum vita effugere*, idemque memorat EVSEBIUS. ** Contigit hoc ea tempestate, quæ aduersus christianos sub Marco Aurelio Antonino concitata est. Quum auctoritate Valeriani in seruatoris nostri cultores sæuiretur, apud Cæsaream Palæstinæ tres viri, post insignem christi confessionem, ad bestias damnati sunt, Priscus, Malchus et Alexander. *** Persequutione, a Diocletiano et Maximiano Herculio excitata, Siluanus, sacrorum Emisenorum antistes, martyr factus fuit, ea quo-

F 3

que

* *epistol. de martyrio Polycarpi §. III.* quam post IAC. VSSERIVM, græce et latine ediderunt: IO. BAPTISTA COTELERIVS *patr. apostol. tom. II. part. I. p. 195.* HENR. VALESIVS *adnot. in Euseb. p. 68. et 73.* THOM.

ITTIGIVS *biblioth. patr. apostolic. p. 392.* et THEODOR. RVNARTVS *act. prim. martyr. p. 31. et 37.*

** *libr. IV. hist. eccles. cap. 15.*

*** *vide EVSEBIUM libr. VII. hist. ecclesiast. cap. 12.*

que ratione, ut bestiis traderetur, quod EVSEBIUS * memoriae prodidit: *Silvanus*, inquit, *Emisena* antistes ecclesie, in ipsa urbe *Emisa* feris obiectus, una cum aliis quibusdam in martyrum relatus est numerum.

§. XXV.

Quamuis christiani summos sentirent dolores, quum bestiis ad pradam propositi essent et ab illis dilacerarentur; incredibili tamen constantia ac fortitudine illos susceperunt ac sine ulla perturbata mentis significatione pertulerunt. Quum proconsul Polycarpum ad christianam religionem deserendam commovere vellent atque hac vteretur comminatione: *Θηρία ἔχω, τῆτοις σε παραβαλῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς, bestias habeo: his te obiciam; nisi resipueris*, respondit ille: *καλὲρ ἀμετάθετος γὰρ ἡμῶν ἀπὸ τῶν κρείττωνων ἐστὶ τὰ χεῖρα μετανοία: καλὸν δὲ μεταδέσθαι μὲ ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐστὶ τὰ δικαία, eas, bestias videlicet, arcessē. Neque enim resipiscere solemus ea resipiscētia, qua a melioribus ad deteriora mutatio fit. Bonum autem est, me a malis ad iusta transire.** Ignatius postquam audierat, se ad bestias damnatum esse, cum gaudio*

* *lib. viii. histor. ecclesiast. cap. 13.* Alio loco hæc de eo enarrat: *tres apud Emisam urben Phœnicæ, christianus se esse, confessi, bestiis obiciuntur.* Erat inter hos *Silvanus* episcopus, decepit iam etatis, qui per annos quadraginta sacerdotis ministerium obierat, *lib. ix. histor. eccles. cap. 6.* adde *NICEPHORVM lib. vii. histor. eccles. cap. 16.* In romano atque aliis martyrologiis mors illius, cum martyris dignitate coniuncta, ad diem

vi. ianuar. refertur atque in isto hæc memorantur: *Silvanus* quum ecclesie *Emisena* annis quadraginta presuisset, sub *Maximino* imperatore una cum duobus aliis obiectus feris membratimque discerptus, martyrii palmam accepit.

** *epistol. ecclesie Smyrnenfis de martyrio Polycarpi §. xi.* apud *IO. BAPT. COTELERIVM tom. ii. patr. apostolicor. part. i. p. 199.* adde *EVSEBIVM lib. iv. histor. eccles. cap. 15.*

atque hilaritatem peperit; quum autem bestiarum vna cum reliquis martyribus, tamquam fideles christi sectatores, virtutis illius, supra omnem humanam naturam positæ, per doctrinam christianam participes fierent, hanc diuinam esse, per sanguinem suum declararunt atque egregia testimonia de veritate sanctissimæ religionis nostræ dederunt.

§. XXVI.

Inprimis admiranda et laudanda est prouidentia dei, cuius eximia plane documenta bestiarum interdum monstrabant. Contigit enim, vt bestiarum, quando impetus in christianos facere debebant, corpora eorum attingere noluerint, quamuis multum essent incitatae, ac luculenter monstrauerint, deum ferociam earum ita reprimere, vt non crudelitatis; sed amoris darent signa. Quæ hoc comprobant, in antiquis monumentis adsunt exempla. De Blandina, cuius iam aliquoties mentio facta est, apud EVSEBIUM * relata legimus, *quum nulla tunc bestia corpus illius attigisset, eam depositam ex stipite, rursus in carcerem coniectam esse; de Aegyptiis autem, qui doctrinæ christianæ causa ad supplicia trahebantur, idem scriptor ** hæc memorat: voracissimæ bestia longo temporis spatio nec attingere sanctorum corpora; nec propius accedere sunt ausæ, ac paullo post addit: rursus vero alios vidisses, efferato obiectos tauro, qui alios quidem ex infidelium numero, cornibus in sublime iactatos, discerpebat ac semiuiuos asportandos relinquebat; ad solos autem sacros martyres, quum in eos furens et minabundus irrueret,*

* *libr. v. histor. eccles. cap. 1.*

adde martyrolog. roman. d. x. calend.

** *libr. viii. histor. eccles. cap. 7.*

mart.

ret, ne accedere quidem poterat. Sed pedibus terram quatens et hac illac iactans cornua atque ob candentis ferri stimulos furorem ac minas spirans, nihilominus, diuina obstante prouidentia, retro auertebatur. De Saturo martyre memoriae proditum est, eum neque ab apro; neque ab urso, postquam illis, veluti præda, traditus fuerit, violari potuisse: immo ursum noluisse de cauea prodire.* Præter alia exempla, luculentum hac de re testimonium **IGNATII** ** habemus. Quando enim ad Romanos scribit, se bestiis blandiri, ut cito eum deuorent, hæc addit: *ἐχ' ὡσπερ τινῶν δειλαινόμενα ἐχ' ἡψαυτο. κἂν αὐτὰ δὲ ἀκοντα μὴ θελήσῃ ἐγὼ προσβιάσομαι, non ut quosdam veritæ non tetigerunt.* Si autem ille repugnantes noluerint, ego vi impellam. *** Non solum autem deus interdum im-

G

pedi-

* vid. acta *Perpetua, Felicitatis et aliorum martyrum*. §. XIX. apud **THEODORIC. RVINARTVM** act. primor. marty. p. 101.

** *epistol. ad Roman.* §. v.

*** adde **ANTON. GALLONIVM** de *martyrum cruciatib.* cap. IX. p. 301. sqq. et **CASPAR. SAGITTARIVM** lib. de *cruciatib. martyrum*. cap. IX. §. 28. sqq. p. 99. ubi alia exempla ex *martyrologiis* sumpta, percenset. Qui existimat, ex illis haud peti posse argumentum singularis prouidentiae diuinæ erga martyres, ea de causa, quia homines etiam impii ac superstitioni eiusmodi tutela aduersus bestiarum ferociam atque imperum vsi sint, rem non rite ac accurate diiudicat. Traditur omnino in profanis scriptorum monumentis, quod

deorum cultores feris interdum obiecti; ab istis autem haud violati ac læsi fuerint, quemadmodum apud **A. GELLIVM** de *Androclo*, seruo viri consularis, refertur, eum adductum esse, ut cum leone pugnaret; huncque nullam crudelitarem; sed mansuetudinem erga illum prodidisse. Dicitur enim: *tunc ille leo ubi vidit procul, repente, quasi admirans, stetit ac deinde sensim atque placide, tamquam nosciturabundus, ad hominem accellit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer et blande mouet hominisque sese corpori adiungit cuiusque eius et manus prope taxi exanimati metu, lingua leniter demulcet, lib. v. not. atticar. cap. 14.* Sed causa, cur leo hic erga seruum se mitem ac mansuetum

pre-

pediuit, quo minus bestiae in corpora martyrum saui-
rent eaque dilacerarent; sed etiam furorem illarum in
eos ipsos conuertit, qui istas ad christianos dilaniandos
concitabant, vt hi illustriora testimonia de innocetia
sua impetrarent. Paulo ante ex EVSEBIO * recita-
ui, quod efferatus taurus, cui sectatores christi erant
obiecti, *alios ex infidelium numero, cornibus in sublime iacta-
tos, dilacerauerit.* Idem contigit illi, qui aprum con-
tra Saturum subministrauerat, atque ita litteris manda-
tum fuit: *Saturus nihil magis; quam vrsus, abominaba-
tur; sed vno morsu leopardi confici se, iam praesumebat. Ita-
que quum aper subministraueretur, venator potius, qui illum
aprum subministrauerat, subfessus ab eadem bestia, post dies
muneris obiit.* **

§. XXVII.

Sed tantum absuit, vt tam illustria documenta cur-
rae ac iustitiae diuinae ad animos hostium iesu christi mu-
tandos mitigandosque valerent; vt illi in saeuitia sua per-
manerent ac qui seruatorem nostrum profitebantur,
eos aliis adficerent suppliciis. Interemi sunt gladio. Id
quod

praerberet, naturalis fuit. Ex iis,
quae apud GELLIVM sequuntur,
manifestum est, seruum iam antea
cum leone coniunctum fuisse eique
postquam vulnus acceperat, opem
adulisse. Simile exemplum narratur
a SENECA: *leonem, inquit, in am-
phitheatro spectauimus, qui vnum, e
bestiarum agnitum, quum quondam ei
fuisse magister, protexit ab impetu
bestiarum, libr. 11. de benefic. cap. 19.*
Alia erat ratio bestiariorum christia-
norum, quando ferre, licet maxime

incitatae essent, in illos nullum im-
petum fecerunt. Quod enim deus
harum bestiarum ferociam compres-
serit atque ita dederit documenta
providentiae, quae supra vires ac
leges naturae posita est, res ipsa de-
clarat.

* *lib. VIII. hystor. eccles. cap. 7.*

** in actis Perpetuae, Felicitatis,
ceter. §. XIX. quae THEODOR. RVIC-
NARTVS in acta primorum marty-
rum transtulit p. 101.

quod EVSEBIVS * de Maturo, Sancto, Attalo, Alexandro, Adriano, Blandina ac reliquis tradit, idemque de Taracho et Andronico ** ac præter hos, de Domitica *** virgine memoratur. Alii igni traditi ac per vim illius consumti fuerunt, quorum exempla in *martyrologiis* conseruata habemus. Immo christianorum hostes non satis esse, putabant, si illos vexarent et per fummos cruciatus vita priuarent; sed etiam pro incredibili animi acerbitate et rabie in ossa eorum post mortem scauerunt. Corporibus, quæ ab animabus disiuncta erant, tantum abfuit, vt sepulcrum permitterent, vt ista bestii ad cibum itidem traderent; vel in mare conijcerent; vel cremarent. EVSEBIVS * de Aegyptiis, qui in Phœnicia martyres facti sunt, hæc habet: *tandem post multiplices et horrendos bestiarum incurfus cuncti gladio confessi, sepulcri loco marinis gurgitibus commendati sunt*, et apud eundem ** Viennenses et Lugdunenses, quum exposuerunt de bestiariis, de iis etiam testantur, quod, *postquam corpora omni genere contumeliæ tradita et sub diuo per sex dies exposita iacuerunt, tandem cremata atque in cineres reducta in præfluentis Rhodani aluuium sparsa sint*

G 2.

ab

* *libr. v. histor. ecclæs. cap. i. libr. viii. cap. 7. ac de martyrib. Palestina cap. xi.*

** *in actis horum martyrum, quæ THEODOR. RVNARTVS act. primor. martyr. p. 423. græce ac latine exhibet. Ibi de Taracho et Andronico narratur, quod pessimo viro et leuæ sint obiecti; quum autem bestia hæc se manufectas præbuerint atque ab omni abstinerint im-*

petu, Maximus iusserit, martyres hos gladio interficere.

*** *in martyrologio romano prid. non. iul. de ea dicitur: sub Diocletiano imperatore quum freuisset idola, ad bestias damnata; sed ab illis nil lesi, denum capite obruncata migravit ad dominum.*

* *libr. viii. histor. ecclæs. cap. 7.*

** *libr. v. histor. ecclæs. cap. i.*

ab impiis, ne vlla deinceps eorum reliquæ in terris superessent. Comprobat hoc etiam adpellatio, apud deorum cultores vsû recepta: *areæ non sint*, cuius TERTVL-
LIANVS * ita meminit: *quum de areis sepulturarum no-
strarum adclamassent: areæ non sint, areæ ipsorum non fue-
runt. Messes enim suas non egerunt.* Verum et contra
hanc fauiciam deus adhibuit iusticiam ac prouidentiam
suar dedit documenta, vti ex EVSEBIO ** patet, qui
tradit, quamuis martyrum cadauera per quatuor dies
exposita fuerint, vt bestiarum ista dilaniarent ac deuora-
rent; nullam tamen feram, nullam auem, nullum canem
ad ea accessisse. Verba eius sunt: *sacrosancta cada-
uera, martyrum videlicet, iussu quidem impii præsidis per
quatuor continuos dies totidemque noctes, additis militari-
bus excubiis, exposita sunt, vt a carniuoris bestiis laniaren-
tur.* Sed quum præter omnium expectationem nec fera;
nec volucris vlla; nec canis ad ea accederet, tandem, diuina or-
dinante prouidentia, integra atque illesa asportata sunt omni-
que funebri cultu, vt par erat, ornata et curata consue-
tæ tradita sunt sepulture.

* ad Scapulam cap. 111. p. 86. oper.

** de martyrib. Palestina cap. XI.

F I N I S.

VIRO

V I R O

CONSVLTISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO

IO. REINHARDO KOCHIO

SERENISSIM. PRINCIP. HASS. DARMSTAD.
A CONSILIIIS DE REBVS, QVAE AD REDITVS
PVBLICOS PERTINENT,

S. P. D.

IO. GEORGIVS WALCHIVS.

ITA optimus filius tuus apud nos se gesfit,
vt illis merito adnumeretur, qui rectis
litterarum ac vitæ studiis boni ciuis opi-
nionem tuentur ac laude ingenii ac mentis
florent. Vt promptum admodum expedi-
tumque ingenium suum rite excoleret, non
solum scholas eorum, in quorum fidem se
tradidit, obiit iisque solertiam ac sedulita-
tem adprobavit; sed etiam cum illorum
præceptis proprias legendi ac meditandi
exercitationes sapienter coniunxit. Diui-
niori doctrinæ postquam se consecrauit, ad
singulas quidem disciplinas, quibus illa ab-
H solui-

soluitur, operam suam adhibuit; præcipue
autem ex iis monumentis cepit voluptatem,
quæ res, in sacra republica gestas, aperiunt
harumque scientiam comparauit sibi non
mediocrem. Industriæ huius testimonium
satis luculentum exhibet commentatio, quam
nunc vides, de bestiariis inter antiquiores
christianos, quum ipse ad argumentum illius
enarrandum et præclaram ingenii vim et sin-
gularem diligentiam contulit. Nec tamen
studiorum suorum cursum ita tenuit, vt
solum cupiditatem eruditionis præ se ferret;
sed eam quoque laudem sectatus est, quam
virtus bonique mores pariunt. Propter
ornamenta hæc doctissimi filii tui non pos-
sum, quin Tibi de tua pariter; ac illius felici-
tate enixe gratuler et deum venerer, vt
Te, bonis omnibus adfluentem, cum splen-
dida familia per plures annos seruet ac filium
Tibi saluum et incolumem reddat. Id quod
vbi per cælestem benignitatem contigit, pa-
tria habebit virum, qui multos vberesque
doctrinæ fructus præberet et poterit et con-
stituta animi sententia volet. Ienæ, d. iiii. febr.
anno reparatæ gratiæ diuinæ M D C C XLVI.

NOBL

* * *
NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
CHRIST. NICOL. KOCHIO

S. P. D.

M. IO. ERNEST. IMMAN. WALCHIVS.

PUBLICVM tuum, quod hodie, VIR NOBILIS-
SIME, in omnium oculis exponis, industriae spe-
cimen amplissimum mihi exhibet argumentum,
meum in Te animum Tibi significandi ac monumentum
statuendi integræ amicitiaë, cuius vinculum inter nos
arctissimum semper extitit. Sane iste ingenii fetus,
quem emittis, locupletissimus est testis ac interpret
tuæ diligentiaë et aperte declarat, sapientem vitæ aca-
demicaë rationem Te iniisse tempusque tuum ita collo-
casse, vt nihil in Te desiderari possit, quod ad partes
boni cuius pertinet. Quumque in hoc musarum sacra-
rio diuiniõribus doctrinis operam tuam studiaque ad-
dicis, recte et prudenter adhuc in eo elaborasti, vt fata
atque res gestas cœtus, qui christianam profitetur reli-
gionem, cognitas ac perspectas Tibi redderes, sine qui-
bus præfidiis nemo mysteriis sanctioris disciplinaë ini-
tiari et in sacraë ac reconditaë huius scientiaë adyta de-
scendere ac penetrare potest. Igitur venerandus tuus
pater iam maximam lætandi materia m præ se habet et

H 2

patria

patria spem, quam de Te, freta tuo præclaro ad virtutem impetu, sibi facit, haud irritam fore, claris signis cognoscit. Augurium suum nunc exitu comprobari videt atque ex commentatione hac ingenii ac litterarum tuarum vbertatem sentit; ex hac autem in posterum haud exiguam messem sibi promittere potest. Quapropter animum, de egregiis his laudum tuarum accessionibus lætitia adfluentem, Tibi significo atque opto, vt, gratia diuina septus, metam, quam Tibi fixisti, feliciter adsequaris: curriculum diligentia tuae, in quo Te exerces, ex animi sententia conficias: viuendi spatium in hac vitæ breuitate quam diutissime proferas; nec tristiori casu rationes tuæ vnquam disturbentur. Hoc omnes, qui Tibi bene cupiunt, optant ac vouent. Quorum numero vt et ego me omni iure adscribo; ita litteras has, quasi votiuiam tabellam, pro tua incolumitate et feliciori rerum tuarum successu, in dissertationis tuæ doctissimæ sine suspendere volui.

Ienæ, d. IX. febr. anno reparatæ salutis humanæ

M DCC XXXXVI,

ATRO.

* * *
ATROCES fauces, christiano sanguine
plenas,

Heu! tristes ludos, SVAVIS AMICE, canis,
Ast hæc delectant spectacula tristia cunctos,

Qui rectis musis ingeniisque fauent.

Namque TVAM laudant artem, numerique
supremum

Muneribus multis TE cumulasse, docent.

Quare iure TIBI, DOCTISSIME, plaudimus
omnes

Optamusque pie prospera fata TIBI.

Ornatissimo dissertationis huius auctori, fautori suo
longe æstimatissimo, de præclara eruditionis
edito specimine gratulatur ac constanti illius
benevolentia studiose se commendat

CHRIST. WILHELM. FRANC.
WALCHIVS, A. M.

QVA

* * *

QVA diris humana feris obiecerit ira
Bestia Christicolae, suavis AMICE!

doces.

Sanguine fundarit quanto sua dogmata

Martyr,

Monstras, et specimen docte tuere TVVM.

Hinc mea festivo celebros pia gaudia plausu

Et TIBI succedant prospere cuncta precor.

Nobilissimo Doctissimoque
huius dissertationis AVCTORI
de egregio specimine
sub omnigenae prosperitatis
voto gratulatur

MATTHIAS HEVS,
Argentoratensis.

01 A 65 38

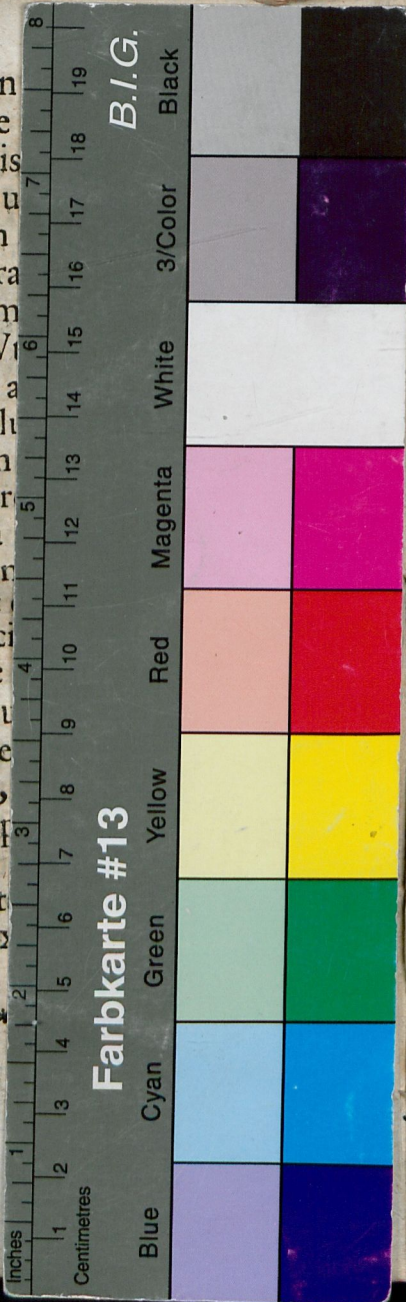
ULB Halle
002 933 470

3

Sb.

12 14

DISSERTATIO

DE

BESTIARIIS

INTER

ANTIQUIORES CHRISTIANOS

QVAM

PRAESIDE

IO. GEORGIO WALCHIO

THEOL. D. ET P. P. ORD. SERENISSIMOR. SAX. DVC. AC MARG-
GRAVII BRANDENBURG. ONOLDIN. A CONSILIIIS ECCLE-
SIAS. ET CONSISTOR. CIVIVM IN HAC ACAD. MEINVNG.
ET ONOLD. INSPECTORE

PATRONO PRAECEPTORE AC HOSPITE SVMMA PIETATE COLENDO
D. XII. FEBR. M DCC XXXXVI.

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI SVBIIICIT
AVCTOR

CHRIST. NIC. KOCH

BVXOV. ALSATVS.
SACRAR. LITTERAR. CVLTOR.

GENAE LITTERIS IO. FRIDERICI RITTERI.